

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Obs. Pristäflan å omslagets sista sida.

1891.

3:e häft.

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

INNEHÅLL:

R. Wawrinsky, Några ord om den s. k. fosterbarnsindustrien.

Clavinda, Från landsbygden i Sverige. I.

Esselde, Kommentarer till Gösta Berlings saga.

Cecile Gohl, Bref från Amerika.

M. C., Från 1891 års riksdag.

Meddelanden från Fredrika-Bremer-Förbundet.

Hvarjehanda i Kvinnofrågan.

Fredrika-Bremer-Förbundets årsberättelse.

Pris pr årgång: $\left\{ \begin{array}{l} \text{För Förbundets medlemmar} \text{ kr. } 2:50. \\ \text{För icke medlemmar} \qquad \qquad \qquad \text{» } 4:00. \end{array} \right.$

Till Fredrika-Bremer-Förbundet insänd periodisk litteratur.

Nordisk tidskrift, n:r 2—4. — Svensk Tidskrift, n:r 1—4. — Statistisk tidskrift, 1890, n:r 3; 1891, n:r 1. — Tidskrift för kristlig tro och bildning, n:r 2, 3. — Teosofisk tidskrift, n:r 3—5. — Läsning för folket, n:r 1, 2. — De svenska landsmälen, n:r 41—43. — Pedagogisk tidskrift, n:r 3, 4. — Verdandi, n:r 1, 2. — Svensk läraretidning, n:r 10—21. — Tidskrift för folkundervisningen, n:r 2. — Slöjdundervisningsbladet, n:r 3—5. — Helsovännen, n:r 6—10. — Jordmodern, n:r 4, 5. — Meddelanden för helso- och sjukvård, n:r 1—4. — Sedlighetsvännen, n:r 1. — Nya bokhandelstidningen, n:r 10—22. — Svensk bokhandelstidning, n:r 10—22. — Svensk musiktidning, n:r 6—11. — Idun, n:r 11—22. — Dagdroppar, n:r 2. — Linnea, n:r 2—5. — Blomstervännen, n:r 1. — Skogvaktaren, n:r 2. — Finsk tidskrift, n:r 3—5. — Hemmet och samhället, n:r 3—5. — Koti ja Yhteiskunta, n:r 2—4. — Nylænde, n:r 5—8. — Kvinden og Samfundet, n:r 2—5. — Hvad vi vil, n:r 10—21. — English-woman's review, n:r 2. — Woman's journal, n:r 8—20. — The review of reviews, n:r 1—3. — Deutsche Hausfrauenzeitung, n:r 10—22. — Neue Bahnen, n:r 6—11. — Frauenberuf, n:r 2—5. — Das Magazin für Litteratur, n:r 10—22. — Die Lehrerin, n:r 12—16. — Le droit des femmes, n:r 390, 391, 393, 394.

Till Fredrika-Bremer-Förbundet insända böcker.

Akademiska bokhandeln, Upsala: *P. Weiland*, Brytningar.

F. & G. Beijer: Nytt bibliotek för berättelser, kultur- och rese-skildringar, utgifna af *B. Wadström*. II.

W. Bille: *W. Korolenko*, Skogen susar. — *E. Lyall*, Skvallerormen berättar sin egen historia.

Alb. Bonnier: Studentföreningen Verdandis småskrifter, 29—32.

Fahlerantz & Co: *C. Holmberg*, Carl XV som enskild man, konung och konstnär, h. 7, 8.

Hiertas bokförlag: *E. Fries*, Märkvärdiga kvinnor. 2:dra ser., h. 1.

Ad. Johnson: *D. Galitzin*, Du skall icke dräpa!

P. A. Norstedt & Söner: *Holland, H. S.* och *W. S. Rockstro*, Jenny Lind-Goldschmidt, hennes tidigare lif och bana som dramatisk konstnär och sångerska 1820—1851.

Fältskärskurs för kvinnor.

Fruentimmer, som hafva håg och fallenhet för att utbilda sig till fältskärer, ega tillfälle att från den 15 september innevarande år genomgå förberedande kurser i såväl anatomi som kirurgi hos fröken **A. Sterky** i Upsala. Kursen upptager en tid af 3 månader. Närmare upplysningar kunna erhållas på *Fredrika-Bremer-Förbundets* byrå.

Några ord om den s. k. fosterbarns- industrien.

Knappast finnes väl inom dödlighetsstatistiken någon fråga, som bland tänkande människor förmått väcka ett så allmänt intresse, som studiet öfver dödligheten i första lefnadsåret. Detta torde väl också i det stora hela icke vara synnerligen förvånande. Ty de fakta, som genom dessa studier bragts i dagen, äro för visso sådana, att ingen människovän kan undgå att en stund dröja vid dem. Eller hvad säges om det förhållande, att af mer än 15 millioner levande födda barn ung. 19 procent, alltså i det närmaste en femtedel, gått ur världen redan inom första lefnadsåret. Man häpnar och fasar sannerligen öfver detta af alla folks och alla länders erfarenhet bekräftade faktum, hvilket trots vetenskapens, läkarekonstens och filantropiens gemensamma bemödanden och ansträngningar ännu icke kunnat rubbas.

Naturligtvis har man med största intresse sökt utreda anledningen till denna orimliga dödlighet och från alla möjliga sidor skärskådat densamma. Ty på möjligheten att upptäcka och bestämma orsakerna till den stora manspillan inom den spädate åldern beror ju ock möjligheten att kunna vidtaga åtgärder däremot och dymedelst kunna minska densamma.

Men, såsom man lätt kan förstå, äro dessa orsaker af mångfaldig art. En ingalunda oviktig faktor att härvid taga i betraktande är, som bekant, det förhållande, att så många barn födas utom äktenskapet. Ty, såsom erfarenheten öfverallt visat, hafva af ett eller annat skäl just dessa barn de allra sämsta utsikterna att förblifva vid lif. Hvert vi än vända oss, finna vi den satsen bekräftad, att där de s. k. oäkta barnens antal är stort, där ställer sig äfven dödligheten bland de späda barnen synnerligen ogynnsamt.

Måhända torde det ursäktas mig, om jag med afseende härfpå tillåter mig att anföra några sifferuppgifter. Enligt *Monot* visar Frankrikes officiella statistik en dödlighet i första lefnadsåret af i medeltal 16 procent bland de äkta födda barnen, men däremot 32 procent bland de oäkta. I vissa trakter af Baiern dö inom året $57\frac{1}{2}$ procent af de lefvande födda oäkta barnen, ja, på alpslutningarna till och med $60\frac{1}{3}$ procent. Såsom synnerligen sorgliga förtjäna att framhållas siffrorna från München, där ännu för kort tid sedan 72 procent af dessa barn dogo inom året. Och dessa exempel skulle i mångfald kunna upprepas.

Helt visst beror denna förfärande dödlighet bland de oäkta barnen till allra största delen härfpå, att desamma i regel icke få mer än ytterst kort tid kvarstanna hos sina egna mödrar, utan af dessa förr eller senare måste öfverlämnas i främmande personers vård. Detta bevisas bland annat däraf, att äfven sådana barn, som äro födda inom äktenskapet, men som af en eller annan anledning bortackorderas till s. k. fostermödrar, förete samma sorgliga dödlighetssiffror som de oäkta barnen. I stort kan detta sist nämnda förhållande bäst studeras i Frankrike, där, som bekant, den oseden tämligen allmänt inrotat sig, i synnerhet i de större städerna, att välmående familjer af bekvämlighetsskäl öfverlämna sina barn åt främmande personer i vissa landtdistrikt, som därföre också benämnas »amdistrikt». Så anför t. ex. professor *Bergeron*, att af de 20,000 barn, som i medeltal årligen utsändas från Paris till dessa amdistrikt, 15,000, d. v. s. 75 procent, afida inom första lefnadsåret, och i *Monot's* prisbelönta arbete: De la mortalité excessive des enfans etc. uppgifves dödligheten bland fosterbarnen i det distrikt (Montsauche), där förf. var bosatt, till 71 procent, under det att dödlighetssiffran bland de späda barnen i allmänhet i Frankrike samtidigt uppgick till endast 16—17,5 procent.

För öfrigt är det ett redan länge känt faktum, att dödligheten bland sålunda utackorderade barn, de må nu vara födda inom eller utom äktenskapet, är onaturligt stor. Öfverallt där man insamlat uppgifter angående fosterbarnens sjuklighets- och dödlighetsförhållanden, har man nämligen kommit till de mest upprörande resultat. Från alla tider

och i alla länder hvilat också den oerhörda dödligheten bland fosterbarnen som en mörk skugga öfver fosterbarnsväsendet.

Särskildt här i Stockholm hafva utförda beräkningar visat, att under första lefnadsåret dö bland fosterbarnen proportionsvis $2\frac{1}{4}$ gånger så många som af andra barn i samma åldersklass. Och likväl gifver icke ens detta sorgliga resultat en fullt träffande bild af fosterbarnens beklagansvärda ställning. Ty denna skillnad uti *dödlighet* förutsätter naturligtvis också en betydligt större *sjuklighet* bland dessa barn, ehuru bristen på statistiskt material i detta afseende icke medgifver anförandet af några bestämda fakta. Erfarenheten och vanlig eftertanke låta oss dock redan ana, att förhållandet i nämnda hänseende måste vara mer än bedrägligt. Och helt visst torde hvarje läkare kunna konstatera, att frekvensen af kroniska sjukdomsformer, s. k. konstitutionsanomalier o. d., är ytterligt stor bland oäkta barn och fosterbarn. Men i följd däraf måste naturligtvis dessa barns sanitära förhållanden i själfva verket vara ännu mycket ogynnsammare, än hvad ensamt dödlighetsstatistiken förmår att ådagalägga, och ett kraftigt ingripande till deras förmån således än mera af behovet påkalladt.

Om för min egen del jag skulle våga att fälla ett allmänt omdöme om fosterbarnens hälsotillstånd på grund af den jämförelsevis flyktiga undersökning, jag kunnat företaga vid mina besök bland dem, så skulle också detta utfalla skäpligen ogynnsamt. Sällan har jag kunnat konstatera ett riktigt friskt utseende åtminstone på de späda barnen i första lefnadsåret; ofta hafva de däremot varit angripna af sådana sjukdomar som »engelska sjukan», skroffer eller envisa hudutslag m. m. Mången gång har jag funnit barn uti fullständigt utmärkladt tillstånd, så att alldeles uppenbart deras dagar redan varit räknade. Jag vill visst icke påstå, att dessa sjukliga tillstånd alltid uppkommit, efter det barnen öfverlämnats i fostermodrens vård; mången gång kunna dessa nog vara svaga och eländiga redan vid födelsen. Men oftast är dock den omvårdnad, som ägnas fosterbarnen, af den art, att äfven ett från början friskt och starkt barn måste förderivas och förr eller senare angripas af något kroniskt lidande, därest icke redan förut en akut sjukdom af ett eller annat slag borttrycker eller måhända rättare befriar

detsamma från ett eländigt lif. Ty med tanken på den framtid, som sannolikt stundar för dessa olycksbarn, är man ofta frestad att med *Parent-Duchatelet* förklara en tidig död vara så väl för dem, som ock för samhället, en verklig välgärning.

Hvad kan då *orsaken* vara till denna stora sjuklighet och dödlighet bland fosterbarnen?

Jag har redan ofvan antydt, att denna måste sökas i arten af den vård, som kommer dessa barn till del, och bevis för detta antagande får man lätt genom att granska de dödsorsaker, som finnas antecknade för de under första lefnadsåret aflidna barnen.

Någon särskild statistik öfver fosterbarnen finnes visserligen icke i vårt land, men åtminstone för Stockholm, komma vi helt visst verkliga förhållandet mycket nära, om vi i brist på bättre material undersöka ställningen bland de utom äktenskapet födda barnen, då utaf lätt förklarliga skäl dessa oftast förr eller senare öfverlämnas i främmande personers vård, eller där så icke är händelsen, dock alltid med hänsyn till skötsel m. m. kunna likställas med de s. k. fosterbarnen.

Af en dylik granskning framgår såsom ovedersägligt, att det hufvudsakligast är sjukdomarne i *matsmältningsorganen*, hvilka gifva anledning till den oerhördt stora dödligheten bland de oäkta späda barnen, och att det följaktligen är mot dessa sjukdomar vi förnämligast hafva att vända oss vid våra bemödanden att nedbringa sjuklighets- och dödlighets-siffrorna för fosterbarnen.

Nästa fråga blir då den: hvad kan anledningen vara till dessa sjukdomar under den späda barnaåldern? Och härpå torde väl svaret icke kunna blifva mera än ett. I hufvudsak är det bristande vård eller i ett eller annat hänseende felaktig skötsel af barnet, som framkallar dessa farliga affektioner. I förbättrande af barnens vård måste således alla våra åtgöranden till minskande af den stora barnadödligheten först och sist utmynna.

På grund af den erfarenhet, jag kunnat förvärfva mig beträffande fosterbarnen och fostermödrarna i Stockholm, må det här tillåtas mig att uttala mina åsikter om anledningarna

till, att fosterbarnen i allmänhet med hänsyn till vård och skötsel befinna sig i en så beklaglig ställning.

Vanligen, ja, jag må väl säga, nästan utan undantag tillhöra fostermodrarna hos oss den allra lägsta och fattigaste klassen inom samhället och äro i regel personer utan minsta insikt om rätta sättet att behandla och sköta ett spädt barn. Däri ligger onekligen hufvudgrunden till barnens vanvård. Men äfven där en viss grad af insikt om barnets behof af skötsel genom erfarenhet möjligen förvärfvats, är det dock icke alltid sagdt, att fostermodren bryr sig om att tillämpa denna sin erfarenhet. Skälet härtill ligger uppenbarligen uti *bristande intresse* för fosterbarnet. Fattigdom, okunnighet och liknöjdhet äro också enligt min åsikt de viktigaste faktorerna, som hvar för sig eller gemensamt betinga de bedröfliga resultat, hvilka *fosterbarnsindustrien* i regel frambringa.

Att mottaga och vårda främmande barn är nämligen lika mycket en industri, som mången annan verksamhet, äfven om undantagsvis fall inträffa, då personer af människokärlek taga sig an en annans barn. Men som i hvarje annan industri vill äfven här yrkesidkaren *förtjäna* på sitt arbete. Blir förtjänsten ringa eller ingen, så blir också intresset för arbetet därefter.

Är då manne den ersättning, som här i Stockholm betalas för ett fosterbarn så stor, att den både räcker till för att bestå barnet en *god vård* och dessutom lämnar tillräckligt öfver såsom fostermodrens förtjänst? För flertalet fall torde vi helt visst nödgas besvara denna fråga med nej. Den summa, som här i Stockholm betalas för privat utackorderade barn, är naturligtvis mycket obestämd och växlar i allmänhet mellan 6 och 20 kronor i månaden, men vanligaste priset synes dock vara 15 kr. i månaden att döma däraf, att icke mindre än 40 proc. af de fostermodrar jag besökt uppgifvit sig erhålla denna summa i ersättning för barnets vård. Därnäst vanligast synes en betalningssumma af 10—12 kr. i månaden vara.

Någon fullt säker, allmängiltig beräkning öfver verkliga kostnaden för ett spädt barn låter sig väl svårligen uppgöra, men hållpunkter saknas dock icke, hvilka under vissa förutsättningar kunna användas för ett bedömande af frågan i hvad mån den lämnade ersättningen motsvarar de

nödvändigaste utgifterna. En sådan förutsättning är t. ex., att den kost, som gifves barnet, är icke blott tillräcklig, utan äfven ändamålsenlig, samt vidare att barnet skötes omsorgsfullt, hålles rent och snyggt, får en passande beklädning o. s. v.

Dels på grund af uppgifter från några af de mera pålitliga fostermödrarna, dels också med stöd af egna beräkningar öfver de sannolika utgifterna för ett spädt barns vård och skötsel har jag kommit till den slutsats, att minsta summan, som för året kan beräknas åtgå här i Stockholm, är med nu varande mjölkpris (14 öre pr liter) 145 kr. eller omkring 12 kr. i månaden. Äfven med en ersättning af 15 kr. i månaden är således fostermodrens vinst ytterst obetydlig, naturligtvis under förutsättning att hon ständigt ägnar barnet en *god* skötsel; och för den som blott erhåller 10 à 12 kr. i månaden, kan helt säkert *ingen* vinst beräknas, utan att inskränkningar göras på barnets bekostnad. Under sådana förhållanden torde väl ingen förvåna sig öfver, att fostermödrarna söka på allt sätt draga in på de för barnet erforderliga utgifterna, dels genom att köpa billigare, men samtidigt också *sämrre* mjölk, dels genom inbesparingar på andra poster, såsom för tvätt och renhållning, för inköp af flasknappar, kläder m. m., för bostaden o. s. v.

Kommer så härtill, att den bestämda ersättningen för fosterbarnet utfaller mycket ojämnt och ej sällan tidtals alldeles uteblifver till följd af fadrens försumlighet eller modrens fattigdom, sjukdom o. s. v., så är ju tydligt, att fostermodrens intresse för fosterbarnet än mera slappas. Hon ville ju göra sig en förtjänst på sin affär, och då detta slår fel, har hon i de flesta fall ingen högre önskan än att på ett eller annat sätt bli kvitt barnet för att sedan kunna skaffa sig ett annat. Under tiden vårdslösar hon detsamma med eller utan beräkning, antingen till dess att barnet i lyckligaste fall dör, eller modren beslutar sig för att taga det tillbaka för att öfverlämna det i en annan fostermoders händer.

På tal om ersättningen för vården af fosterbarn kan jag ej underlåta att här äfven nämna några ord om ett annat slags betalningssätt än den nu omnämnda månatliga afgiften, nämligen erläggandet af en viss summa en gång för alla, hvilket betalningssätt synes mig för de små barnens skull

vara synnerligen betänkligt. Det har nämligen förefallit mig, som om de kvinnor, hvilka ordnat sin affär på detta sätt med betalning i förskott, äfven haft en anmärkningsvärd otur med sina fosterbarn. Måhända är jag ej berättigad att uttala någon bestämd anklagelse mot dem, då jag endast i 6 fall fått uppgift om dylik öfverenskommelse och antalet så ordnade affärer följaktligen är alldeles för litet för att däraf draga någon allmängiltig slutsats. Men egendomligt synes mig dock vara, att uti 5 af dessa ofvan nämnda fall kvinnorna under loppet af sin verksamhet haft en särdeles påfallande omsättning på fosterbarn och att, äfven om jag tager deras egna uppgifter för goda, dödligheten bland dessa varit oproportionerligt stor. Om detta ej är en tillfällighet, vore åtminstone det sannolika skälet till ett så dåligt resultat af deras barnavård tämligen lätt att angifva. Ty betraktar fostermodren sin industri *endast* som affär, så förlorar naturligtvis barnet allt intresse i hennes ögon, så snart den vinst, som möjligen kan skördas, redan till fullo inflytit. Snarare ligger det då i fostermodrens intresse att så snart som möjligt bli fri från denna affär för att sedan i stället kunna ingå en ny. Men att detta förhållande ej kan vara ägnadt att tillförsäkra barnet en god och omsorgsfull omvårdnad, torde väl ligga i öppen dag för hvar och en, utan att det samma här behöfver mer än påpekas.

Hand i hand med bristande intresse för fosterbarnets väl går emellertid enligt min erfarenhet en grof *okunnighet* om rätta behandlingssättet af späda barn samt en bedräflig envishet i fasthållandet af inrotade fördomar. Huru ofta hafva ej mina råd i detta hänseende af fostermödrarna mötts med ett misstroget leende eller rent af med motsägelser. Och hvarje läkare torde helt visst kunna styrka denna min erfarenhet. De flesta fostermodrar tro sig gärna äga bättre insikter, om hvad som bäst passar för barnet, än hvad läkaren kan hafva. »De hafva i alla tider brukat göra så och så, deras äldre anförvandter hafva lärt dem, huru man bör sköta barn, de själfva äga dock större vana vid barnavård än läkaren» o. s. v. På detta sätt låter det ofta, då man påvisar några felaktigheter, och slutet blir alltid, att kvinnan framhärdar i sin förvända metod.

Här kan ej vara tillfälle att ingå i några djupare de-

taljer rörande dessa beklagliga förhållanden. De flesta af oss veta nog för öfrigt allt för väl af egen erfarenhet, hurudan den skötsel är, som af de betalda fostermodrarna bestås, där tid, lust eller förmåga saknas dem att göra sig underrättade om de första villkoren för barnens trefnad. Smutsiga och osnyggiga ligga de späda varelserna i det trånga och osunda kyffet; till tröst och tidsfördrif, eller för att fostermodrens besvär måtte i möjligaste mån minskas, serveras dem, natt som dag, frikostigt, ja tyvärr, allt för frikostigt sudden eller ock annan, i många fall lika usel föda och detta äfvenledes ofta på ett sätt, som lämnar mycket öfrigt att önska, i fråga om renlighet och snygghet. Antingen barnet är vaket eller sofver, ligger bredvid det i sängen dess flaska, hvarur mjölken — och detta ofta för bekvämlighets skull — bibringas dem medelst en dåligt rengjord, illaluktande och sur slang. Och hvilken mjölk! I bästa fall omåttligt utspädd med vatten eller åtminstone skummad blandas den andra gånger med mjöl, skorpor m. m. dylikt på en tid, då barnets matsmältningsorganer ännu icke äro lämpade för dylik föda. Gärna medgifves, att dessa fel oftast begås i akt och mening, att barnet måtte få »stark» föda och hastigt »fostra sig» samt sålunda göra sin sköterska all heder. Men följderna blir ändock, att det späda, känsliga barnet, som trots den »omsorgsfulla vård», det på detta sätt åtnjuter, snart ådrager sig en svår tarmkatarr, diarré och kräkningar m. m., inom kort blir krent och sjukligt, faller af och slutligen dukar under, dels af svält, dels af den smygande sjukdom, som dag för dag slår djupare rötter i dess svaga organism.

En tredje orsak till att fosterbarnen i allmänhet erhålla en så bristfällig vård får vidare sökas däri, att fostermodrarna hafva för många barn på en gång att sköta. Så vidt jag kunnat finna, hafva förhållandena i regel gestaltat sig bäst i de fall, där fostermodern själf varit barnlös eller åtminstone ej haft mer än ett eget barn. Kvinnans intresse blir då ej alltför mycket splittradt. Har hon däremot många egna barn, kan hon svårigen finna tid att hålla god tillsyn öfver dem alla, och i regel torde nog fosterbarnet blifva det, som då sättes tillbaka för de andra.

Ännu betänkligare blir emellertid saken, om foster-

mödrarna åtaga sig *flera främmande* barn på en gång, synnerligast om dessa därtill allesammans eller till öfvervägande antalet äro i späda ålder och således kräfva en ständig tillsyn. Hvar och en vet nog eller kan åtminstone lätt föreställa sig, huru mycket besvär ett sådant litet spädat barn måste förorsaka. Har nu fostermodern 5 à 6 sådana små att sköta, hvilket här i Stockholm icke är exempellöst, kan man nog förstå, hurudan denna skötsel skall bli. Hon kan absolut icke hinna med att hålla alla dessa barn snygga och rena, gifva dem deras föda på lämpliga tider, lugna dem, när de äro oroliga, o. s. v. Följden blir en betänkelig värd och slutligen sjukdom, som i sin ordning ännu ytterligare ökar fostermoderns besvär. Och hvilken tillsyn kan man väl begära, att kvinnan skall under natten kunna ägna dessa barn? Uttröttad genom dagens mödor, fordrar kroppen ovilkorligen nattro; trots barnens skrik, vid hvilket vårdarinnan snart vänjer sig, sofver denna nog i de flesta fall, men skulle oron blifva för stor, finnas ju alltid konstlade medel att framkalla sömn hos barnen, medel, hvilkas skadlighet för barnaorganismen vi ju alla känna.

Mer än under någon annan åldersperiod visar sig *bostadens beskaffenhet* vara under barnaåldern af inflytande på hälsotillståndet. I synnerhet måste de *späda* barnen, som sällan eller aldrig komma utom rummets dörrar, vara i behof af en sund och luftig bostad. Från utlandet har man också tydliga bevis på den fördelaktiga verkan, goda bostäder utöfva på barnens hälsa. I de utmärkta arbetarebostäder, som mångenstädes i de större städerna uppförts af bostadsföreningar eller enskilda personer och bolag ställer sig nämligen barnadödligheten så betydligt mycket lägre än dödligheten bland arbetsklassens barn i allmänhet, att skilnaden rent af är förvånansvärd.

Å andra sidan veta vi, att den orena luft, som alltid härskar i kvafva och smutsiga bostadsrum, icke blott i allmänhet undergräfvor hälsan, utan särskildt hos barnen prädiskonerer för vissa akuta sjukdomar, som årligen anställa fruktansvärda härjningar bland denna åldersklass. Dessutom är alldeles visst, att bristen på dager och solljus icke skadar någon så mycket som just barnen, och att skumma bostäder

i hög grad befordra uppkomsten af skrofler, blodbrist, måhända äfven tuberkulos och dylika lidanden.

Bostadens beskaffenhet måste således alltid tagas med i räkningen vid bedömandet af orsakerna till den stora barnadödligheten. Vid mina undersökningar öfver fosterbarnsväsendet här i Stockholm har jag också fästat tillbörlig uppmärksamhet härvid. Jag har sålunda under mina besök gjort detaljerade anteckningar öfver bostadens läge och storlek, de inneboendes antal, dagerförhållanden, renlighet o. s. v.

Resultatet af dessa anteckningar synes mig vara i hög grad nedslående. Af de 160 fostermödrar, som besökts, hafva endast 13 haft sådana bostäder, som förefallit mig någorlunda tillfredsställande; alla de öfriga hafva i ett eller annat hänseende visat så betänkliga sanitära brister, att de utan tvekan borde utdömas såsom bostäder för späda barn. Vanligaste felet har varit öfverbefolkning och osnygghet. Den ur många synpunkter så fördärflika oseden att i en redan förut alltför trång bostad äfven inhysa främmande nattgäster tillämpas naturligtvis med mycken förkärlek af just den klassens folk, som företrädesvis ägnat sig åt fosterbarnsindustrien. I 76 af de besökta hemmen hafva sålunda från 1 till 3 inneboende befunnits inhysa, och detta vanligast i de fall, där lägenheten bestått af endast ett enda rum och äfven för öfrigt varit af den allra sämsta beskaffenhet. Den stank och den smuts, som rådt i dylika hem, trotsar all beskrifning. Och huru fosterbarnen på sådana ställen te sig, behöfver väl ej omtalas. Mången gång har det varit rent af vämjeligt att vidröra de smutsiga och af ohyra plågade barnen.

I många fall hafva bostäderna utgjorts af små, låga gårdsrum, dit aldrig en solstråle kunnat tränga in, eller af vindsrum, som under vintern varit omöjliga att tillräckligt uppvärma, under sommaren åter, då solen bränt på hustaken, varit till den grad kvafva och varma, att man formligen plågats af att träda in i desamma. Äfven sålunda beskaffade bostäder måste naturligtvis ur hygienisk synpunkt anses synnerligen olämpliga, framför allt för späda barn, som äro så ytterst känsliga för yttre inflytelser. Statistiken lämnar oss ju också otvetydiga bevis på den fara, som dylika bostäder medföra för barnens hälsotillstånd, bevis, hämtade från så-

dana utlandets dödlighetstabeller, där hänsyn äfven tagits till de affidnas bostadsförhållanden.

Alla dessa här antydda orsaker samverka uppenbarligen hvar i sin mån att framkalla den oerhörda dödlighet, som vi sett karaktärisera fosterbarnens klass. Man behöfver ej gripa till hemska antydningar om afsiktlig vanvård eller misshandel för att få en förklaring på de många dödsfallen. Ty äfven dessförutan äro de små varelsernas utsikter att genomkämpa sitt första lefnadsår ytterst små. Sant är visserligen, att fall förekomma, där man svårligen kan värja sig mot aningen om ett hemligt »Engelmacherei», för att använda ett allmänt antaget, mycket betecknande namn för samvetslösa fostermödrars afsiktliga försummelse eller brottsliga handlingar mot fosterbarnen. Men jag önskar tro, att sådana fall dock äro mycket sällsynta, åtminstone här hos oss. Förhållandena äro sannerligen, äfven oafsedt dylika ohyggligheter, tillräckligt sorgliga för att med all makt påfordra människovännens ingripande.

Den bild, jag här ofvan framkallat, är dyster och full af skuggor, men hvar och en, som haft tillfälle att något djupare blicka in i dessa hem, där barnavård och barnuppföstran drifves såsom industri, skall säkert nödgas medgifva, att konturerna, ty värr, ej äro mörkare än verkligheten föret. Dock äfven dagar finnas; i andra hem råda bättre förhållanden äfven bland den klass af folket, hvarmed vi här sysselsatt oss: en beprisansvärd renlighet, ordentlig föda, omsorgsfull vård af barnen och framför allt en kärleksfull behandling. Men jag måste dock beklagligen uttala såsom min erfarenhet, att sådana hem äro synnerligen sällsynta undantag inom fosterbarnsindustrien.

Något måste följaktligen göras å de bättre lottades sida för att råda bot på det elände, jag här blottat. Och mycket *kan* i sanning med god vilja och genom allvarliga bemödanden härvidlag uträttas. Måhända skall det tillåtas mig att en annan gång återkomma till detta ämne. I så fall skall jag med ledning af den erfarenhet, som på annat håll redan vunnits rörande denna viktiga samhällsfråga, söka angifva de medel och utvägar, som kunna tillgripas för vinnande af ett så eftersträfvansvärdt resultat.

R. Wawrinsky.

Från landsbygden i Sverige.

I.

Jag hade varit länge borta hemifrån. Hvar jag varit, kan just vara detsamma, men det var i ett land, där man lefde mera än man drömde och lifvets maskineri gick vigt och lätt. Jag lefde i ögonblicket och var på väg att glömma hemmet. Men hemlängtan sof endast på djupet — och jag var glad att blifva hemkallad.

Första intrycket — efter återseendets första glädje — var emellertid en missräkning.

Jaså, kändes det icke större och märkvärdigare att komma hem, när man varit så långt, långt borta? Jag vandrade kring som i en vaken dröm, klarbelyst och oredig på en gång, och fann mig med undran helt förtrolig med mycket, som jag alldeles glömt bort, och åter ohjälpligt främmande för annat, som jag dock så innerligt väl kände igen!

Så kom jag till staden, där man just inom min närmaste vänskrets höll på med ett par möten, med ty åtföljande festligheter — och aldrig skall jag glömma, hvilket intryck det gjorde att komma hufvudstupa tillbaka in i det svenska stadslifvet med dess jäktande kretsgång af middagar, supéer, konvenans och tvång! Jag var ju ovan vid den vikt, som fästes vid ätande och drickande, ovan också vid de former och ceremonier, hvarmed dessa lifvets enkla akter kringgärdat sig och allra mest ovan vid det tyranniska tryck, som samhällena ännu tycktes öfva på individen. Mig föreföll det till slut som om icke ens den mest stillsamma och anspråkslösa individ, som aldrig drömt om att resa bort i främmande land och komma hem med »besynnerliga idéer», icke skulle ha lof att göra som han själf tycker i det, som icke kommer andras rätt för när. Nej, alla tvingas att göra (och tänka) som andra människor, tills hela samlifvet också förefaller ungefär som ett uppträdande af lika klädda, lika gjorda, stela, automatiska dockor, rörda med samma trådar, och särskildt inrättade för att utföra en hel serie rörelser, när det gäller att äta smörgåsbord och ta supen, skåla, hålla tal och tacka för maten.

Det var ock med förtjusning, som jag mottog en bjudning till landet, ut till den svenska landsbygden, där naturen har en så oförliknelig fägring — det hade min längtan noggsamt lärt mig —

och där människorna icke bruka tycka att det lönar mödan att hålla på dessa ceremonier, som blifvit de svenska stadsborna så kära — Gud vete hvarföre.

Det förstås, punch och skåltal finnas på landet också, och en julhelgsmiddag har en stund af högtidligt allvar mellan kaffet och dansen, som icke är att leka med. Men ceremonierna äro icke som i städerna en tvångströja, som man måste bära — endera man har lust eller icke. De äro snarare en gammalmodig högtidsblåsa, som bara tas på ibland, och som man därför kan tillåta sig att skämta litet med, men som för det mesta hvilar i fred och ro i sin kamferts-kista. Blott någon gång gör den sig påmind i en och annan oskyldigt nöjsam liten formalitet, i synnerhet när sommaren kommer och bringar frisk luft, rörelse och omväxling i samlifvet.

* * *

Sommarlifvet på en stor gammaldags, gästfri svensk herrgård har också mycket, som påminner om — idealet. En »svunnen lifsform» blir nog snart äfven det, som hela den värld af intressen och åskådningar, denna lifsform representerade. En del ställen finnas nog ännu, som hålla de gamla traditionerna uppe, men det är icke längre detsamma.

Och dock för icke mera än ett tiotal år sedan, var allt sig orubbadt likt, en hel rad med de mest karakteristiska typer samlades kl. sex i salongen på herrgården för att dricka svagt te ur tunna kinesiska koppar. Värden, brukspatronen, af gammal friherrlig ätt, som tillbringade sin dag med att läsa — mest »antikviteter» — och som också betraktade världen, när han kom ur sitt tobaksinpyrda ide, med de mest älskligt opraktiska ögon under den isgrå luggen. Men ingen gick säker för hans skämt, ibland otvetydigt skarpt under det humoristiska höljet. Den lilla finhylda värdinnan, som behållit sin ungdoms nätta växt och poetiska sinne; prydlig i små »koaffyrer» ofvanpå de kvittenglättade »gardinerna»; fin och älsklig som hennes egna tekoppar. Förvaltaren, långhändt, knarrig och kvick, med en sällspord förmåga att lägga sin fysionomi i skrattretande vinklar; släkting i huset och allsmäktig på godset, så att efter årslång fäjd friherrinnan ännu icke lyckats få slasktunna utanför kökstrappan. Studenten, baronens protégé i Upsala, som om somrarna egentligen uppvaktade damerna och spelade duetter med friherrinnan. Kaplanen, hvars breda mål och ogenerade later tåldes, både därför att här rådde den mest vidsträckt tolerans och outtröttliga hjärtegodhet och

därföre, att baron gärna tog sitt lilla parti om kvällarna. Två fosterdöttrar af olika familj, som baronen, utan att fråga sin friherrinna till råds, mottagit i arf efter afidna ungdomsvänner. Den ena en snäll och fränlig flicka, alltid tjänstvillig och glad; den andra en genuin landtrolla, friherrinnans fasa genom sina »brusqua» fasoner och ohäjdade gapskratt, men i stället föremål för kaplanens ifrigaste bondkurtis. Gamla fröken, friherrinnans syster, benig och stor, utlätlig och kvick; bruksbokhållarnes buse, förvaltarens till tänderna väpnade men reserverade fiende, den mörka punkten i de unga flickornas glada tillvaro; en af dem, som i sin ungdom skrifvit dagbok från den stora resan genom Europa, från Stockholmsriksdagarna och fastingsbalerna och nu gaf sin energi luft i milslånga tapisseriarbeten med hemmafärgade mattgarner, i rastlös välgörenhet och i språkstudier. På egen hand hade hon lärt sig engelska och läst alla Richardsons och Currer Bells romaner, samt på originalspråket stafvat igenom Alfens »Maria Stuarda» och — Macchiavellis »Mandragola», hvilken blifvit henne anvisad som »klassiker» af baronen, den spjufvern, som nogsamts visste, att hon i sin indignerade kritik öfver de slipprigheter, hon lyckades begripa, icke skulle sky de ampraste ordalag.

Så de stadiga sommargästerna, släktingarna från Stockholm, glada att få vara på landet, tanterna med sin stickning och kanske en fullvuxen son eller dotter; de unga fruarna med sin barnskara.

Och i bakgrunden alltid åtminstone en löshäst, lärd eller landskapsmålare eller natursvärmare, som får gå för sig själf och efter eget godtfinnande ströfva i skogarna och samla insekter eller studier, ligga hela dagen på sjön i båt eller sitta med sin bok på någon udde och läsa, med vågskvalpets friska och rika rytmer till ackompagnemang.

Helst samlas man dock mangrannt kring tebordet i salongen — den hemtrefliga låga salongen på gafveln, där träden titta helt vänligt in på blommande krukväxter, hemmagjorda björkmöbler, blårosiga tapeter och gamla konstskatter från olika tidsperioder. Små madonnahufvuden i olja, högventa skåp inlagda med sköldpadd och ebenholts, bägare och mynt från trettioåriga kriget; väldiga krukor och bålar från ostindiska kompaniets dagar, ståtliga planschverk och stålgravyrer från baronens idealistiska ungdomsresor.

Efter teet spelar friherrinnan gärna Hertz och Lafonts duetter för fiol och piano eller någon lättare sonat af Mozart med studenten. Sedan spelas krocket och bedrifts litet kurtis på gården, eller går man ut och går kring den vackra sjön; och efter kvällsmaten afslutas så dagen enligt gammal god sed med lekar på gårdsplanen, medan

det gamla paret, Stockholmstanterna och förvaltaren sitta som åskådare på gungbrädet bredvid trappan . . . Tills sommarnatten kommer och lockar en och annan att smyga sig undan — viss att här får man göra som man vill, blott man visar, att man trifs och ger stället skönhet sin tribut af beundran — för att svärma till långt efter midnatt i de gamla björkhagarnas höghvälfda rum, fulla af hviskningar, silfverskymning och frid; ströfva upp till trastsången i den doftande barrskogen och ut på någon bergshäll, där man ser sjön ligga stilla, som bunden af förtrollning, djupt nedanför; eller vandra längs sjöstranden, där folkvisor och vemod dallra genom luften, medan näcken och älfvorna — dessa väsenden hvars tillvaro man glömt därute i det mystik-fiendliga solljuset — tyckas fullt så trovärdiga företeelser som trots några andra.

Visst får man sedan vid frukostbordet uppbära litet skämt för sina nattliga svärmerier från förvaltaren och gamla fröken, men det är endast studenten eller kaplanen och hans hjärtas dam, som känna sig träffade och söka dölja sin förlägenhet under öfverlägsenhet eller klumpigt förnekande. De små roande skärmytslingar, som häraf följa, bli dock aldrig så allvarliga, att de förmå varaktigt störa harmonien. Hvem kan också bli annat än människovänligt och skämtsamt stämd af sommarkänslan i luften, af den rådande hjärtligheten, af herrgårdsvälsmågan och det rörliga herrgårdslifvet?

Ty ungdomen kan ju icke i längden vara nöjd med de dagliga småpromenaderna, rodderna, ridturerna, krocketpartierna och visiterna i bärlandet. Ingen vecka förgår utan en eller annan midsommarvaka, större utflykt, bergbestigning eller kräftfångst med medförd matsäck — och nöjet minskas icke däraf, att man får lof att utveckla litet diplomati för att icke förvaltaren, hushållerskan — eller kusken skola lägga hinder i vägen. Värdfolket själfva begära ej bättre än att deras gäster skola ha roligt.

* * *

Så gick det till i mellersta Sverige för ett tiotal af år sedan. Så *kan* det ännu gå till i mycket aflägsna bygder, där någon af de gamla ännu sitta kvar på stamgodset.

Men de blifva allt färre, dessa dyrbara kvarlevor, dessa oaser i öknen af modernitet och praktiska hänsyn.

De gamle gå bort, bruket förvandlas till pappersmassefabriker — och fabriken eller vedupplaget lägges ofta på den mest idylliska holmen i hela forsen —; egendomen ställes på aktier. Herrgården

får tjänstgöra som sommarnöje åt någon af husets söner, som blifvit ämbetsman eller grosshandlare, och kommer med fru från staden, som hvarken kan eller vill upprätthålla de gamla traditionerna. Många somrar komma de icke alls, utan ligga på ledsamma badorter eller utländska hotell, och det vackra stället står öfvergifvet.

I bästa fall blir det boställe åt disponenten, som dock blott bebor en del af huset, medan det öfriga står möbleradt för bolagets räkning. Landtbruket är utarrenderadt, ofta trädgården med, hushållet är satt på ration af vissa kannor mjölk, grönsaker och frukt för sitt husbehöf. Hästar är det ondt om, ty de behövas ständigt för att hämta styrelseherrar, teknici och revisorer från stationen. Många af de gamla originalen äro försvunna, och finnas de kvar, äta de ej längre vid disponentens bord utan hos inspektorn eller brukshushållerskan.

Allt är sig olikt — och all den hjärtliga svenska gästfrihet, som i de flesta disponenthus ännu råder, kan ej återställa de gamla, breda förhållandena — eller dölja den omständigheten, att denna gamla herrgårdstyp är som en mantel, som är för vid åt de skuldror, som nu skola bära den.

Stränderna och sjön äro nog ännu lika oföränderligt vackra — när ej trakthuggning gått alltför hänsynslöst fram. Men hvem kan väl se älfdanser och höra folkvisor öfver vikar, som ligga fulla med pappersved?

Pappersveden måste finnas, det vet jag nog, och folkvisorna måste dö, liksom Balder och Freja, liksom Pan och de grekiska naturgudarna och så många andra sköna föreställningsformer dött — för att lämna plats åt det oformade nya. Det måste så vara, och vi, som lefva nu ha allraminst skäl att beklaga oss öfver att så är. Men jag undrar huru många af de yngsta, de, som blott blicka framåt och lyssna till framtidslöftena, som aldrig känt herrgårdsromantikens verklighet eller hört de sista svaga genljuden af naturmystikens mångtusenåriga sång dallra öfver vattnen; — jag undrar huru många af dem veta, hvad det är, som försvinner med herrgårdstypen och dör med folkvisorna? — — — — —

Ja, detta var ett högtidligt slut på en skämtsam början — men så kan det kännas att komma hem från kringströfvarlif och rastlös verksamhet till herrgårdslif och sommarnätter.

Clarinda.

Kommentarier till Selma Lagerlöfs fem berättelser

”Ur Gösta Berlings saga”.*)

Den yngsta af våra diktare, Selma Lagerlöf, är också den vågsammaste. Men denna vågsamhet är icke af hänsynslöshetens eller öfvermodets art; den har snarare något af den barnsliga okunniga naivitetens. Hon lyder ingen skola, trotsar intet parti, hon endast ignorerar dem och går i all troskyldighet, sina egna vägar. Hon har — trots allt hvad så väl vänner som vedersakare påstått — icke följt några föredömen. Almqvist känner hon blott af en enda berättelse, som hon läste vid 13 års ålder. Viktor Rydbergs Singoalla och Poe's spökhistorier äro henne fullkomligt obekanta, och Hoffman, hvars skrifter hon förmenas hafva läst och missförstått, men ändå begagnat som föredömen, *har hon aldrig sett!*

Studerat har hon, träget och allvarligt, så väl vetenskapliga skrifter som diktverk, i det medvetna syftet att utbilda sig till skriftställare; men hon har därunder formligen vakat öfver sig själf, att hon icke måtte bli efterbilderska. Hon upptog sålunda af det lästa företrädesvis hvad hon kunde omsätta så att säga i sin egen själ och använda vid bearbetningen af sitt eget tankestoff. Hon lärde för detta ändamål inom vetenskapen mest af naturforskarnes, inom diktningen af realisterna.

Hennes största svårighet låg i hennes stil eller brist på stil. Äfven här var hon dödligt rädd för efterbildning och kom kanske just därför att stanna vid det knaggliga och ojämna barnspråk, som ännu tillhör hennes brefstil, och som i seminariekriorna gjorde läraren i modersmålet förtvifad. Sina anteckningar efter lektionerna skref

*) Då pressen en längre tid sysselsatt sig med detta arbete, kunna vi antaga det vara tämligen allmänt känt och föredraga att beledsaga det med några kommentarier hellre än att framlägga dess innehåll.

Af de recensioner af de fem små berättelserna ur Gösta Berlings saga, som kommit under våra ögon, hänvisa vi här till dem, som äro i mer eller mindre mån vägledande, nämligen dem i Stockholms Dagblad, Aftonbladet och Nya Dagligt Allehanda, samt Svensk tidskrift och Nordisk tidskrift. Af dessa recensioner är den sistnämnda, af dr Emil Larson, den utförligaste och vittnar om det djupaste förståendet af förf:ns skaplymne. Alla röja de samma varma intresse för den nya litterära företelsen, men alla begå de samma misstag genom att betrakta de fem historierna som ett sammanhängande helt.

hon helst och lättast på — hexameter, och där saknades aldrig stil. I flera år skref hon och skref om prosaskisser och skildringar, bl. a. Gösta Berlings mycket omtalade färd undan vargarna, men stilen var och förblef lika knagglig. Slutligen fick hon en ingifvelse, tänkte sig de former hon brukat för sina poetiska alster, bröt sönder hvad som däraf var henne i vägen, skref så efter sin själfbildade stilistik en hel natt, läste in det skrifna i en låda, tog fram det först efter 8 månader och fann då, att hon verkligen lyckats att skapa sin egen stil för sitt eget stoff.

»Och hvilket stoff!» utropar man. »Hyper-romantiskt midt i vår realistiska, prosamättade tjd, och formadt af den väldigaste (somliga säga galnaste) fantasi till en luftig byggnad utan grund och med tinnar, som försvinna i molnen!»

»Nej», säger förf:n med sitt orubbliga lugn. »Jag älskar icke att dikta öfver lögner. Kan jag få tag i en bit verklighet och förvandla den till poesi, är jag nöjd. Det finns också ett stycke verklighet under alla mina figurer, alla mina karaktärer, likasom under många af de skildrade äfventyren. Och i naturmålningen har jag medvetet icke afvikit en tum från sanningen.»

För riktigheten af dessa utsagor kunde vi anföra bevis af en stor mängd äldre och yngre män och kvinnor, som vid läsningen af Gösta Berlings saga känt igen episoder och karaktärsdrag från lifvet i deras ungdom, och detta ej blott från Vermland utan i vidt skilda delar af landet, hvilket visar hur allmänna de af förf:n använda typerna varit. Att de allra flesta af dessa fått sin skiftande omklädning och sina historiserade äfventyr under diktens och folktrons förenade bearbetning, faller af sig själf. Men under allt detta gömmer sig en verklighet, som uppenbarar vissa sidor af kulturlifvet från förgångna tider, som ej hittills varit kända — ett lif som icke får fränkännas sitt värde och sin äkthet, fastän ej hvar och en kommit i tillfälle eller haft sinne för att iakttaga och bevara dem åt kommande släkten.

Så synas Vermlands store män — en Erik Gustaf Geijer, en Anders Fryxell, icke hafva haft öga för eller åtminstone ej med pennan åskådliggjort *de* sidor af folklynnet som framträda hos Gösta Berling och hans omgifning. Icke heller i folkdikten »par préférence», »Vermländingarne», sedd från scenen ännu i dag med samma förtjusning som för femtio år sedan, och icke heller i de dråpliga visorna »på varmlanske tongmål» återfinna vi det lif och de karakterer, som Selma Lagerlöf fått syn på. Men hvad mer! Nationallynnet är ett djupt,

ännu på långt när ej genomforskat schack. Ingen enskild man, vore han än så stor, kan inmuta det såsom sin privata egendom; det står fritt för alla, som till ett sådant värf hafva makt och håg, att däri nedtränga, och den som har den rätta slagrutan finner också de nya malmstrecken.

* * *

Mången läsare har fäst sig vid det mystiska, det spökaktiga, som förmenas vara ett alltför genomgående drag i boken; men är det verkligen af så oblandad mystisk beskaffenhet?

Den elake Sintram, tecknad efter verkligheten, hade ju gjort till sin uppgift att *inbilla* människorna, att han försvurit sig åt »den lede» och stundom uppträdde i hans skepnad. *Den* mysticismen är ju således konstlad och får sin förklaring. Berättelsen om huru döden gästade familjen på Berga är framställd efter en gängse sägen, hvilken slagit så djupa rötter i folkmedvetandet, att det ännu i dag finnes äldre bildade personer, som förklara sig hafva sett dödens talgljus brinna i gästrumfönstret på Berga.

Äfventyret med vargarna har bestridits eller beletts af den moderna anden i vårt land. Det är dock berättadt efter en verklig, ännu i godt minne bevarad händelse, och vi kunna ytterligare roa den lustige kritikern med att anföra följande ord af en ansedd vermländing: »Ännu i dag vet hvar bonde i Vermland, att enda sättet att rädda sig om man åkande förföljes af vargar är att kasta ut någonting åt dem (visserligen icke alltid en Corinne!) eller att låta någonting släpa efter släden.»

För öfrigt står det ju här, som på många andra ställen i Selma Lagerlöfs underliga bok, fritt för läsaren att tänka sig arten af ett ifrågavarande fenomen efter sitt eget sinne. Så kan man ju med Gösta Berling antaga, att det icke *var* vanliga vargar, de åkande mött, utan sådana som blifvit utskickade af Gud för att minna honom om ett vänskapslöfte, som kärleken hardt när kommit honom att glömma. Eller också kan man taga Sintram på orden och tro, att vargarna tillhörde hans aparta små grållingar.

Och slutligen den enda egentliga spökhistorien, den, som Anna Stjernhöök upplefver under hemresan genom skogen — huru egendomligt förklaras den icke genom antydning, att det är tviflen och samvetskvalen i den unga kvinnans eget hjärta, som afspeglas i skumrasket, när hon tycker sig se spökbilden som skall besanna hennes farhågor, växa upp och blifva till inför hennes ögon. Och hur

fin är ej förklaringen i det lyriska mellanspelet som förf:n här såsom ofta skjuter in efter en avslutad skildring, innan en ny vidtager.

»O, sena tiders barn», hviskar hon. »Jag begär ju ej att någon skall sätta tro till dessa gamla historier. De kunna ej vara annat än lögn och dikt.

Men ångern, som vaggar fram och åter öfver hjärtat, till dess det jämrar sig som golfplankorna i Sintrams sal (under gungstolens med), men tviflet, som ringer för örönen, så som bjällrorna ringde för Anna Stjernhök i den öde skogen, när blifva de till lögn och dikt?

O, att de kunde blifva det.»

*
* * *

Vi skulle kunna tillägga ännu många intressanta kommentarier till Gösta Berlings sagofragmenter, men uppskjuta därmed till dess den påbörjade dikten är färdig. Här må blott tilläggas några ord om den brist kritiken, den vänliga så väl som den fiendtliga, i första rummet haft att förebrå den unga förf:n: bristen på komposition. Vi drista med afseende härfpå erinra, hurusom hvart och ett af de fem spridda styckena af arbetet utgör ett helt för sig och är, såsom sådant, mycket väl komponerad. Själf önskar diktarinnan, att hon tills vidare måtte få gälla blott som förf. af fem små enstaka berättelser. Huruvida det nu skall lyckas henne att sammanföra alla de hvar för sig tecknade bilderna till ett genomkomponerad helt, det må man ju gärna betvifla om man vill. Men arten och graden af denna förspådda framtida ofullkomlighet kan man ju omöjligen bedöma efter några få, ur det ofullbordade diktverket lösryckta stycken. Vi, förf:ns vänner, anhålla därför, att hon må förskonas från nådigt straff till dess förbrytelsen hunnit bevisas.

Kanske kommer dikten icke att uppvisa någon annan komposition, än den som förefinnes i ett halsband, hvars pärlor af växlande storlek och skiftning löpa på ett osynligt band, i en viss harmonisk ordning, hvars klav blir oss klar först när pärlbandet är färdigt . . . Eller kanske är det en fri komposition, liknande den af de gamla visorna med sina omkväden, som sjunga folksjälens växlande ljus och mörker, löje och gråt, men som här sammanförts till en förunderlig symfoni, med de lyriska mellanspelet som ledmotiv . . . Eller är det kanske växelspelet inom en ung själ, full af öfverströmmande lif och gryende lidelser, kastad mellan frestelse och synd, ånger, själförakt och öfverdådigt lättsinne — är det kanske denna kamp i dess olika

skeden, ledsagad af det svagare spåret af älskande kvinnors sträfvan att hjälpa och upprätta, rena och rädda, som skall utgöra den röda tråd, hvilken sammanhåller de spridda bilderna — grundmotivet kring hvilket det rika stoffet grupperar sig, närmare eller fjärmare, i mån som det griper mer eller mindre djupt in i diktens innersta tanke? . . . Hvem vet? Det är förf:ns hemlighet, som ingen estetiker kan på för hand aflöcka henne, inga konstregler betvinga, emedan hennes diktarylne är helt ursprungligt och hennes skapande ande rör sig inom sferer, som ännu äro utforskade.

Detta, att *Selma Lagerlöf gifvit uppslag till en ny diktart af ren halt och fosterländsk art*, det är i våra ögon hennes bästa berömmelse. Och härmed hafva vi icke prisat henne utan honom, från hvilken all god gåfva kommer. Att hon skall visa sig värdig gåfvan, det hoppas vi, och att de som därtill vilja förhjälpa henne skola göra vår fosterländska litteratur en god tjänst, därom äro vi varmt öfvertygade.

Esselde.

Bref från Amerika.*)

Årsfesten i kvinnoklubben "Sorosis".

NewYork den 20 februari 1891.

Då »Sorosis» erfarit, att jag genom »Dagny» presenterat dess medlemmar för de svenska systrarna, blef jag inbjuden att bevista klubbens stora årsfest, den vid hvilken manliga gäster få närvara, och att jag med stor förnöjelse mottog inbjudningen faller af sig själf.

Vagn efter vagn rullade fram till den öfvertäckta ingången till Delmonicos eleganta restauration, belägen mellan NewYorks praktigaste gator, Broadway och Femte Avenyn. Purpurroda mattor förde upp till festvåningen, där »Sorosis» firade sin årsfest kl. 6 den 16 januari. Bland gästerna befann sig äfven undertecknad, som önskade

---

*) Ofvanstående bref, hvilka redan i mars kommit oss till handa från vår korrespondent i Amerika, miss Cecile Gohl, har tyvärr i följd af bristande utrymme ej förr än nu kunnat inflyta. Brevet om årsfesten i »Sorosis» kan egentligen betraktas som en efterskrift till den i tredje häftet förekommande artikeln »Om Nya Världens kvinnoklubbar».

Red.

sig en flugas ögon för att kunna se åt alla håll på en gång. Vid dörren till stora salongen stodo klubbens n. v. och f. d. presidentskor och emottogo gästerna med leenden, handtryckningar och ett förbindligt ord till en hvar. Mrs Clymer, den nuvarande presidentskan, iklädd en praktfull brokaddräkt af »estetiskt blått» och med en stor knippa friska törnrosor i handen, tog sig ut som en medeltids furstinna, värdig, ståtlig och blid.

Under en och en half timmes tid konverserades och presenterades det i salongerna. De 200 gästerna, af hvilka det öfvervägande antalet var damer, stodo i täta grupper på mattan under det lifligaste samspråk. Endast ett fåtal hade slagit sig ned för att i godan ro betrakta det praktfulla skådespelet af »Sorosis» i helgdagsskrud. Och en praktfull anblick var det i sanning. Öfverallt blixtrande diamanter, doftande friska blommor, äkta spetsar, vajande plymer, vackra ungdomliga gestalter, därtill den gladaste stämning, den mest belevade sällskapston. Sällan torde man få se så många celebriteter inom pressen, konsten och vetenskapen församlade på en plats, som här på »Sorosis» festen.

Ute i tamburen hängde ett standar, på hvilket en plankarta öfver de fem långa middagsborden var uppfästad, och där kunde man taga reda på vid hvilket bord man fått sin plats anvisad och hvilka grannar man skulle få under aftonens fest.

Den lifiga konversationen, som på något afstånd liknade det aflägsna bruset af ett amerikanskt börmöte, saktade af då dörrarne till matsalen slogos upp och det bländande perspektivet af festsalen framstod för allas blickar. Salen, dekorerad i hvitt och guld, påminner genom sin gedigna prakt mer om »Hvita hafvet» på Stockholms slott än om en restaurationslokal. Fem långa bord voro dukade för middagsgästerna. Utefter bordens hela längd löpte guirlander af finbladiga rankor (smilax) och vid hvarje plats lågo ett par törnrosor eller praktfulla nejlikor på duken. Bredvid hvarje tallrik stod dessutom en fin vas, som af gästerna hemtogs som souvenir af festen. Förutom den elektriska belysningen från tak och väggar spredo vaxljus i silfverkandelabrar med röda skärmar ett behagligt ljus öfver borden.

Vid öfre ändan af hvarje bord satt en af styrelsefruarna med en manlig gäst på hvar sida om sig; vid nedre bordsändan hade en för aftonen utnämnd värdinna sin plats, hvilken med en blick eller en hviskning påminde vaktmästarne om någonting fattades. Från musikläktaren utfördes taffelmusik af en orkester.

Middagen var utsökt, med ostron och den franska kokkonstens

mästerstycken, med söderns rikaste trädgårdsalster, frukter och grönsaker af alla slag, men af viner — ingen droppe. Champagnen lyste genom sin frånvaro, och hvad likörer eller något så simpelt som öl angår, kommo de ej i fråga. Jag misstänkte, att för många bland de manliga gästerna var denna saknad af dryckesvaror ganska kännbar och att de hade svårt att af isvatten och kaffet på maten komma i den för en festnåltid riktiga stämningen. Middagen serverades fort och äts tämligen tyst. Först då glacen, som serverades i souveniraskar, var förtärd och kaffet drucket, pådrogo damerna sina handskar och vände stolarna så, att alla de närvarande utan att lämna sina platser kunde rikta blicken mot presidentskan vid mellersta bordet.

Nu tog aftonunderhållningen sin början, omväxlande med tal, musik, sång och deklamation. Både herrar och damer uppträdde som talare. De manliga gästerna, bland hvilka syntes präster, jurister, journalister, affärsmän, teaterdirektörer, konstnärer m. fl. fingo sig tillmätta fem minuter hvardera att yttra sig på, och damerna måste hålla sig till en ännu kortare tid. Somliga herrar öfverskredo likväl för blotta inledningen till sitt tal den dem tillmätta tiden, under det att damerna styrde sina tungor så väl, att de på tre minuter hunno till punkt och pricka säga hvad som låg dem på hjärtat i uppgifvet ämne, somliga slogo t. o. m. hufvudet på spiken på mindre än tre minuter. Ja, »Sorosis»-fruarna och fröknarna talade så ledigt, rättframt, kvickt och trefligt, att jag formligen पोste af stolthet å mina medsysstrars vägnar. Till och med herrarne erkände öppet, att »Sorosis»-damerna i så hög grad hade ordet i sin makt, att täfning med dem var fåfång. I förtroende sagdt tyckte jag, att det var litet orättvist mot de manliga gästerna att anmoda dem att tala under så ogynnsamma förhållanden som en middag utan den upplifvande tillsatsen af goda viner och den stämmingsväckande efterslängen af tobaksrök, hvarvid de äro vana vid herrmiddagar.

Emellertid vore det synd att säga, att ej äfven många af de manliga talarne det oaktadt redde sig utmärkt. »Profeterna och lagen», d. v. s. jurister och präster, stodo upp och ställde sig på kvinnornas sida i nutidsriktningen. En älsklig gammal man, välkänd predikant, förklarade, att han trodde på kvinnans rättigheter så fullt och fast, att det aldrig numera föll honom in, då han vigde ett par att anmoda bruden, att hon skulle lofva sin man lydnad.

En framstående affärsman lofprisade kvinnans finansiella begåfning, emedan »Sorosis»-klubben, som har lägre årsavgift än någon herrklubb, likväl är skuldfri och eger ett litet kapital dessutom. Han

kryddade sitt tal med en och annan lustig anekdot, bland annat berättade han om en ung fru, som af sin man erhållit en hushållsbok med guldsnitt för räknenskers förande. Efter första månadens förlopp tittade den unge äkta mannen i boken och fann på dess första blad helt prydligt följande ord inskrifna: »Fått af gubben 100 dollars». På andra bladet lästes: »Gjort kol på alltsammans.»

Teaterdirektör Palmer höll ett duktigt tal, hvori han påpekade huru teatertiljorna länge varit den bana, hvarpå kvinnan hunnit lika långt som mannen, ja ofta längre.

På detta sätt aflöste det ena talet det andra. Ibland förekom en liten pik, riktad af en dam mot herrarne, ibland gaf en herre damerna i all vänskaplighet en liten dufning, allt skämtsamma knappålsstyng, hvars fina udd träffade, men sårade ingen. Utmärkt deklamation och sång bjödos, den gladaste, angenämaste stämning var rådande och först långt efter midnatt bröt sällskapet upp.

Ett kvinnomöte i Washington.

NewYork den 27 februari 1891.

»Women's national council», som stiftades år 1888 och sammanträder hvar tredje år, höll den 23—25 februari sitt möte i Washington. Tusentals kvinnor hafva strömmat till för att följa med förhandlingarna, och Albaughs teater, där dessa ägt rum, har under alla sammanträden varit fylld till sista plats. Män ur de lagstiftande församlingarna och damer ur högsta societeten med presidentens fru och dotter i spetsen närvaro vid mötena, och de olika föredragen följdes med det lifligaste intresse af den talrika och eleganta publiken och hafva samvetsgrannt och utförligt återgifvits af hela den amerikanska pressen.

I Riggs hotell hade mötets styrelse och delegerade från främmande orter sitt hufvudkvarter. Närmare 50 olika kvinnosamfund från olika stater voro representerade. Utlandet däremot hade endast att uppvisa en representant, *Miss Florence Balgarnie* från England, hvilken medförde hälsningar och välönskningar från 90,000 kvinnor, tillhörande olika engelska föreningar och nykterhetssällskap.

Kl. $\frac{1}{2}$ 11 f. m. den 23 februari öppnades mötet högtidligt i Albaughs teater, som för tillfället var smyckad med palmer och högstammiga bermuda-liljor. Talarestolen var draperad med en sidenflagga, ordförandens klubba ombunden med en knippa doftande lilje-

konvaljer och ett hvitt band. På scenen stodo kvinnorörelsens förnämsta banbryterskor, de flesta med grånade lockar, men med bibehållna själskrafter samt denna sinnets ungdom, som trotsar årens härjningar. Främst bland dessa märktes mötets ordförande *Miss Frances Willard*, hufvudet för den af 200,000 medlemmar bestående kvinnoföreningen »Women's Christian Temperance Union», hvilken så tappert och framgångsrikt gått i härnad mot dryckenskap och osedlighet. *Miss Willard* är en särdeles behaglig företeelse, i besittning af högst ovanliga talaregåfvor. Klädd i svart sidendräkt, hvarpå en knippa liljekonvaljer var fästad, skötte hon mötets maktpåliggande ordförandeskap med en takt, en bestämdhet, ett behag, som väckte allmän beundran. Hennes hälsningstal, hvilket upptog nära nog en timme, åhördes med spänd uppmärksamhet.

Programmet för första dagens sammanträde upptog frågan: »Välgörenhet och kvinnan i filantropien». En särskild hyllning kom därvid en *Miss Catharine Dixel* till del. Dotter till bankiren *Dixel* i Filadelfia har hon i dagarne väckt ett oerhördt uppseende genom att vid 28 års ålder taga slöjan i ett kloster i Pittsburgh, hvarvid hon högtidligt lofvat att ägna sin förmögenhet af sju millioner dollars och sin återstående lefnad uteslutande åt negrernas och indianernas lyftning och beskydd.

Präktiga tal höllos: i fattigvårdsfrågan, rörande förpliktelserna mot beroende raser, om vården af hemlösa barn o. s. v. Dr *Lillie Devereux Blake*, en af Amerikas utmärktaste kvinnliga läkare, hvilken äger en stor praktik i NewYork och både i tal och skrift på det kraftigaste förfäktar kvinnans rättigheter, förordade i ett träffande anförande nödvändigheten af att i NewYork, i likhet med Chicago och flere andra amerikanska städer, anställa »polismatronor».

Första mötesdagens aftonsammanträde var ägnadt åt ämnet: »Kvinnan inom kyrkan». Goda tal förekommo, åtföljda af en diskussion. Vid mötet voro fyra kvinnliga teologer tillstädes, hvilka turade om att inleda och avsluta de olika sammanträdena med bön. I förbigående må nämnas, att Amerika äger 720 kvinnliga teologer, hvilka genomgått en fullständig teologisk kurs, prästvigts och utnämnts till präster inom kyrkor tillhörande de liberala universalistiska och unitarianska sekterna eller också verka som missionärer bland hedningar, antingen bland indianerna i fjärran vestern eller i Kina och Japan.

Då mötets medlemmar och åhörare samlades i teatern på morgonen den andra mötesdagen, såg det nästan ut som om ett aftal ägt rum, att luktviolen skulle vara blomman för dagen. Nästan hvarje dam

bar en bukett af den älskliga blomman, hvarföre Albaughs teater doftade liksom trädgårdarne vid Medelhafvet denna tid på året. Något aftal var det emellertid icke. Men luktviolen utbjudes i sådan myckenhet och för så billigt pris just vid denna tid på Washingtons, Filadelfias och NewYorks gator, att hvem som helst har råd att smycka sig med en violbukett.

Under aftonsammanträdet bröt ett oväder löst inom teatervägarna, då Mrs *Lease* från Kansas beträdde talarestolen. Så småningom hade talarinnan afvikit från ämnet, som var nykterheten, och kommit in på politisk stråt. I staten Kansas är handel med och utskänkning af spritdrycker förbjudna, hvarför representanten för denna stat bättre än någon annan kunde tala om brännvinsförbudets goda verkningar. I Kansas hafva, som bekant, kvinnorna full rösträtt, och då fru *Lease*, som är advokat, spelat en viktig roll vid de senaste valen, råkade hon snart in på politiken och stod då ej längre att häjda.

Till det yttre var frun från Kansas en lång, behaglig, smärt brunett, som ej såg ut att vilja göra en mask för när. Men så snart hon kom på talarestolen blef hon till röst och hållning en verklig agitator, en demagog i kjolar, hvars tunga utan försyn gaf klat-schar till höger och venster. Hvisslingar hördes då hon angrep en vid sednaste valet besegrad mycket bekant senator. Hon fortsatte lika lugnt som om hon stått där hemma på sin »farm» i Kansas och utdelat order åt sina underhafvande. Men då talarinnan kallade senatoren »en bof» och i kraftuttryck, som måhända förefalla tama i vestern, men som stötte finkänsliga personer bland åhörarna för hufvudet, gaf luft åt sina känslor, började stämningen bli kvaf i salen. En del af publiken reste på sig och lämnade teatern, de kvarblifvande antingen hvisslade eller applåderade. Förgäfves påminde presidentskan talarinnan gång på gång om att hennes »tid var ute» och att »personliga tillmälen måste uteslutas från föredragen». Oförfärad och lugn lik en general under drabbning fortfor kansasfrun sitt anförande; som en af vesterns cykloner rasade hennes tal genom salen, skingrande de mer klenmodiga, väckande förbittring eller löje bland de med starkare nerver utrustade åhörarna, hvilka blifvit kvarsittande. Först när hon riktigt fått sjunga ut afstannade hennes vältalighets ström, och hon steg ned från talarestolen, synbarligen betydligt lättare om hjärtat efter utgjutelsen.

Sista dagens möte afhandlade »kvinnaens politiska ställning». Nu var stunden inne för veteranerna inom kvinnorörelsen att yttra sig. Miss *Susan Anthony*, själen i de senaste 40 årens kvinnorörelse, sågs på platformen vid sidan af sin medarbeterska, Mrs *Julia Ward Howe*.

Den tredje i förbundet, Mrs *Elizabeth Cady Stanton*, var f. t. i England, och hade sändt en hälsning, som upplästes af hennes vän, Miss Anthony. Dessa tre damer äro kvinnofrigörelsens apostlar här i landet.

Det är alltid ett nöje att höra Miss Anthony, så rak på saken, humoristisk och öfvertygande är hennes bevisföring. Hvad Mrs Howe beträffar, har hon allt ifrån ungdomen varit, och är det ännu, den förkroppsligade kvinligheten i sin ädlaste gestalt. Som en drottning ser hon ut, som en drottning för hon sig, som en upplyst, begåfvad drottning talar och lefver hon. Vid sammanträdet slut reste sig församlingen och sjöng till Mrs Howe's ära den af henne diktade sången »Republikens stridshymn».

Mötet afslutades med afsjungandet af en psalm, hvarpå en af de kvinliga predikanterna läste välsignelsen.

Cecile Gohl.

Från 1891 års riksdag.

Att icke 1891 års riksdag skulle blifva synnerligen fruktbringande för den del af lagstiftningen, som specielt rör kvinnan, var icke svårt att förutse. På dagordningen stod en mängd s. k. »stora» frågor rörande flere af nationens lifsintressen, tullfrågan, den unionella frågan, frågan om städernas representationsrätt, om beväringsofningarnes utsträckning och den därmed sammankopplade grundskatteafskrifningen, politiska rösträttens utsträckning etc., och det är vanligt, att dylika stora frågor så helt och hållet absorbera folkrepresentanternes uppmärksamhet att andra ämnen af mera enskild natur undanskjutas eller i största hast affärdas.

Särskildt var det föga hopp om att något skulle göras för förbättrandet af den gifta kvinnans rättsliga och ekonomiska ställning. Denna fråga befinner sig för närvarande i det skede, att initiativet bör komma från regeringens sida, men justitieministerportföljen innehafves fortfarande af en af de varmaste anhängarne till mannens målsmanskap öfver hustrun och hennes latent eganderätt i den gemensamma förmögenheten.

Oaktadt dessa och andra för reformarbetet inom kvinnolagstiftningen ogynnsamma omständigheter, kan man dock vid en axplockning

ur 1891 års riksdagsprotokoll finna ett och annat korn, som mer eller mindre direkt rör kvinnan, och däribland åtminstone ett positivt resultat, nämligen *höjandet af statsanslaget till de högre flickskolorna*.

I närmast föregående häfte har Dagny redogjort för hvad som på senaste åren af regering och riksdag gjorts för kvinnobildningen i vårt land, och frågans ställning vid årets riksdag. Det återstår således endast för oss att tillägga, att kongl. maj:ts proposition om höjande af anslaget till de högre flickskolorna från 70,000 till 100,000 kr., antagits af bägge kamrarne, hvaremot herrar Wieselgrens och Winkrans' motioner om dess höjande till 140,000 kr. afslogs. Under debatten i kamrarne fäldes många erkännande ord om flickskolorna, men det höjdes äfven klagomål öfver mångläseri, öfveranstängning, ensidig teoretisk bildning, etc.

* * *

På äktenskapslagstiftningens område hade några motioner framlagts för den nu avslutade riksdagen. Herr *F. T. Borg* hade återkommit med sin motion från föregående år om *höjande af kvinnans äktenskapsålder*, dock i modifierad form. I fjolårets motion föreslogs, att kvinnans liksom mannens äktenskapsålder skulle sammanfalla med myndighetsåldern, således höjas från 15 till 21 år.

Motionen föll, men under dess behandling hade så starka sympatier visat sig för åldersgränsens uppflyttande till 18 år, att då motionen i denna ändrade form framlades inför årets riksdag, det var att förutse, att den skulle röna annat öde. Så blef äfven förhållandet.

Lagutskottet erkände, att många skäl funnos för ett höjande af kvinnans giftermålsålder, men på grund af det stora antal äktenskap, som ingås af kvinnor tillhörande åldersklassen 17—18 år (under 1887 var deras antal 223 mot 66 inom åldersklassen 16—17 och 5 inom åldersklassen 15—16; samma år hade 539 kvinnor inom åldersklassen 18—19 ingått äktenskap), fruktade utskottet, att om åldersgränsen framflyttades till 18 år och rätten att söka dispens kvarstode, kongl. maj:t skulle betungas med pröfning af allt för många dylika ansökningar.

Utskottet hemställde därför, att riksdagen i skrifvelse till kongl. maj:t skulle begära utredning af de omständigheter, som inverka på bedömandet af frågan om framflyttande af den för kvinnan stadgade äktenskapsåldern och framläggande af förslag i ämnet. Detta blef äfven kamrarnes beslut.

Frågan torde sålunda af en kommande riksdag erhålla sin slutliga lösning.

* * *

Samma motionär hade äfven väckt förslag om *vidgad rätt till äktenskapskillnad*. I denna motion begärdes, att om mannen i följd af dryckenskap, lättja eller annan last underlåter att försörja hustru och minderåriga barn, så att fattigvårdsstyrelsen nödgas lämna dem understöd, nämnda myndighet skall äga rätt att med hustruns samtycke begära skilsmässa på ett år. Hade icke mannen under denna tid bättrat sig och blifvit villig och duglig att uppfylla sina plikter som familjens försörjare, skulle rätten på ny anmälan af fattigvårdsstyrelsen och hustrun döma till skilsmässa.

Denna motion, hvars syfte torde vara synnerligen behjärtansvärdt, afstyrktes af lagutskottet med mycket knapphändig motivering. Äfven inom kamrarne föll den, men som det tycktes framåt, då flere talare uttryckte sin sympati för motionens syfte, ehuru dess nuvarande form vore opraktisk. Inom andra kammaren uttalades äfven den önskan, att ett kommande lagutskott måtte ägna denna fråga en större och välvilligare uppmärksamhet.

* * *

I detta sammanhang torde det vara lämpligt att äfven nämna herr *Waldenströms* motion om *civiläktenskap*, ehuru den icke direkt rör kvinnofrågan. Denna motion, som i likhet med den, samme förslagsställare väckte vid 1890 års riksdag, begärde frihet för medlemmar af svenska statskyrkan att välja mellan kyrklig och borgerlig vigsel, afstyrktes af lagutskottet, föll i första kammaren, men antogs af andra kammaren med 104 röster mot 74.

* * *

Vi vilja icke sluta denna redogörelse för hvad 1891 års riksdag gjort för kvinnan, utan att erinra om att *kvinnans politiska rösträtt*, om också blott i förbigående, varit på tal under den nu avslutade riksdagssessionen.

Såsom torde vara bekant, hade icke mindre än fem motioner väckts om större eller mindre utsträckning af den politiska rösträtten. Alla dessa motioner talade dock endast om rösträtt för män, men till konstitutionsutskottets afstyrkande utlåtande hade en af ledamöterna, herr *A. Hedin*, fogat en reservation, hvori han förordade en af motionerna med den ändring att ordet »man» utbyttes mot »person».

Detta för kvinnans politiska likställighet med mannen så betydelsefulla förslag ledde visserligen icke till något vidare resultat,

kom icke en gång under behandling under de långa och ifriga debatterna, men flere talare inom båda kamrarna tycktes inse, vare sig de fruktade eller hoppades det, att det politiska streckets borttagande eller sänkande som en nödvändig konsekvens skulle medföra rösträttens utsträckning äfven till kvinnorna.

M. C.

Meddelanden från Fredrika-Bremer-Förbundet.

Fredrika-Bremer-Förbundets årsmöte

ägde rum torsdagen d. 14 maj i läkaresällskapets lokal under ordförandeskap af hofintendenten Börtzell.

Sedan af ordföranden upplästs delar af årsberättelsen — hvaraf bland annat framgick, att förbundets verksamhetsfält under året utvidgats, att storartade stipendiedonationer kommit förbundet till godo samt att förbundets kapital stigit till kr. 12,646: 25 — kassaförvaltarens rapport och revisorernes berättelse, beviljades styrelsen ansvarsfrihet för det gångna årets förvaltning.

Härefter förrättades val efter de styrelseledamöter och suppleanter, hvilka voro i tur att afgå, hvilket utföll så, att de ordinarie medlemmarne, riksantikvariern Hildebrand, fruarna Adlersparre och Whitlock, samt fröknarna Engström och Forssell återvaldes och suppleanten fröken E. Fries nyvaldes till ordinarie medlem. Till suppleanter återvaldes fruarna Kerfstedt och Gyldén, fröknarna Elfving och Dahlgren, professor Rosén och kapten Hubendick, samt i ledigheten efter fröken Fries invaldes fröken M. Wærn.

Till revisorer återvaldes häradshöfding A. Sundvall, fru E. Odelberg och fröken A. Rossander; till revisorssuppleanter fru S. Wising, doktor V. Svedbom samt revisionssekreteraren V. Uppström.

Af fröken A. Sandström hölls härpå ett föredrag om »den moderna uppfostran sådan den borde vara», hvilket föredrag med stor uppmärksamhet och lifligt bifall mottogs af de talrika åhörarne.

Stipendiefonderna. Från en person, som tecknar sig »intresserad medlem af förbundet», har till *allmänna stipendiefonden* öfverlämnats en gåfva af 20 (tjugu) kronor. Till den okända gifvarinnan fram bäres härmed ett hjärtligt tack.

Fredrika-Bremer-Förbundets sjukkassas medlemmar sammanträdde till årsmöte onsdagen d. 29 april i förbundets lokal, Malmtorgsgatan 5, under ordförandeskap af professor P. G. Rosén.

Af den af ordföranden upplästa årsberättelsen framgick att delägarnes antal höjt sig från 153 vid 1889 års slut till 188 vid utgången af år 1890; att i sjukhjälp utdelats 1,444 kronor, samt att kapitalbehållningen under året ökats med 1,096: 74 kronor. I öfrigt hänvisas till förbundets årsberättelse.

Sedan äfven revisorernas berättelse upplästs, beviljades åt styrelsen full ansvarsfrihet för 1890 års förvaltning. Härefter återvaldes till revisorer fröken H. Casselli och öfverstelöjtnant C. E. Elfving, samt till revisorssuppleanter fröknarna A. Dahlström och L. Borg.

Sjuk-kassans styrelse, återvald för år 1891 af förbundets styrelse, har under år 1890 haft följande sammansättning: ordinarie styrelsemedlemmar, professor P. G. Rosén, ordförande; doktor C. Nyström, vice ordförande och kassaförvaltare, fröknarna A. Roos och A. Fabricius samt medicinalrådet O. Pontin; suppleanter: professor O. Sandahl, fru H. Lybeck och fröken G. von Plomgren.

Hvarjehanda i kvinnofrågan.

Sverige. *Kvinna som klockare.* Genom flera af Sveriges tidningar har i dessa dagar gått en notis om fröken Maria Knutsons val till klockare, organist och kantor i Årstads församling i Halland. Det säges i notisen, att det är första gången en kvinna i Sverige innehar klockarebefattning. Alltsedan början af 1880-talet har dock nästan hvarje år någon kvinna sökt och sedan e.hållit plats såsom klockare.

Det skulle sålunda kunna tyckas som om kvinnas rätt att blifva klockare vore oomtvistad och så synes ock uppfattningen hafva varit vid 1885 års riksdag. Till denna hade nämligen herr A. I. Lyth hos Andra kammaren föreslagit att nödiga åtgärder skulle vidtagas för att bereda kvinna rättighet att innehafva klockaretjänst. Vederbörande utskott upplyste emellertid, »att kongl. maj:t redan vid åtskilliga tillfällen, i anledning af underdåniga ansökningar, meddelat resolutioner, af hvilka klart framgår, det egenskapen af att vara kvinna icke utgör hinder för sökande af klockarebefattning», och hemställde, att motionen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda. Under diskussionen inom kammaren framhöllo utskottets ledamöter, att den af kongl. maj:t lämnade dispensen (ingen kvinna har vunnit anställning som klockare utan dispens) gälde rätt för *folkskoleläroinnor* eller *innehafvare af organistbefattning* att söka klockaretjänst, men

icke direkt gælde *kvinn*a, »då det i lagen förekommande uttrycket *han* eller *man* icke behöfver afse blott man utan äfven kan tillämpas på *kvinn*a». Efter liflig diskussion blef utskottets hemställen af kammaren bifallen.

Jämför man nu härmed ordalagen i den dispens, som lämnats fröken Knutson, finner man, att kongl. maj:t medgifvit, »att den omständigheten, att sökanden (Johanna Maria Knutson) är *kvinn*a, ej må utgöra hinder för henne att, därest hon i öfrigt förvärfvat kompetens, söka och emottaga förenade klockare-, kantors- och organist-tjänsterna i Årstads och Asige församlingar med vilkor, att hon, därest hon erhåller ifrågavarande befattningar, *afönar manligt biträde för klockaretjänstens bestridande.*»

Häraf framgår sålunda tydligen, att kongl. maj:t i motsats till 1885 års riksdag anser *kvinn*a icke äga rätt att blifva klockare, utan att hon erhållit »dispens från sitt kön».

Styrelsen för »Lars Hiertas minne» har vid sitt vårsammanträde beviljat ett anslag af 3,000 kr. till den af stiftelsen grundade *fru Wilhelmina Hiertas stipendiefond* för kvinnor, som studera medicin.

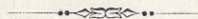
Filosofie kandidatexamen vid Upsala universitet har dessa dagar aflagts af fröknarna Lydia Wahlström och Signe Söderström.

* * *

Danmark. Fröken *Kristine Frederiksen*, ordförande i »*Dansk kvindesamfund*» i Köpenhamn, har fått universitetets guldmedalj för en afhandling om en pedagogisk prisfråga. Prisfrågan hade följande lydelse: »Der ønskes en ordnet fremstilling og begrundelse af de vigtigste almene love for opdragelsen, som lade sig udlede af den nyere psykologi og etik.»

Dansk kvindesamfund har, enligt redogörelsen i föreningens tidskrift »*Kvinden och Samfundet*», under år 1890—1891 fortsatt sin vidtomfattande verksamhet efter samma plan som under föregående år. På föreningens föranstaltande ha närmare 40 föredrag i ämnen berörande kvinnans intressen hållits på olika ställen i landet, hvarjämte tvenne offentliga möten hållits i Köpenhamn. På ett af dessa afhandlades ämnet »*kvinnan och trädgårdsskötseln*», hvilket ledde till inlämnandet af en petition till regering och riksdag rörande vikten af att tillfälle beredes allmogens kvinnor att utbilda sig i trädgårdsskötsel. Som en följd af samma möte kan äfven räknas, att Danmarks största trädgårdsskola, Vilvorde, öppnats för kvinnor.

Dansk kvindesamfund har likaledes kraftigt verkat för genomförandet af den lag rörande förbud för de oautoriserade kommissionskontoren, för hvilken lag redogjordes i Dagnys föregående häfte, i sammanhang med de till Danmark utvandrande svenska tjänsteflickornas sak.

Fredrika-Bremer-Förbundets Berättelse för år 1890,
det sjette året af dess verksamhet.

Under år 1890 har ingen förändring gjorts i förbundets stadgar eller i den allmänna planen för förbundets verksamhet och ekonomi. Deremot har förbundets arbete betydligt utvidgats och i följd deraf, såsom man har skäl att hoppas, också de vunna resultaten blifvit rikligare än under de föregående åren. Antalet af de personer, hvilka direkt arbeta för förbundets intressen, har på ett glädjande sätt förökats, nya komitéer ha tillsatts, och Dräktreformföreningen har, såsom här nedan synes, anslutit sig till förbundet.

Medlemmarnes antal har varit 1,412, deraf ständiga medlemmar 207. ~~210~~.

* * *

Styrelsen.

Vid årsmötet den 12 maj företogs, i enlighet med § 6 af stadgarne, val efter de sex ordinarie styrelsemedlemmar och sex suppleanter hvilka voro i tur att afgå.

Efter sålunda förrättadt val har förbundets styrelse under år 1890 haft följande sammansättning:

Ordförande:

Riksantikvarien *H. Hildebrand.*

Vice ordförande:

Hofintendenten *A. Börtzell.*

Sekreterare:

Fröken *A. Roos.*

Fru *S. Adlersparre.*

Fru *E. Ankarsvärd.*

Fröken *L. Engström.*

Fröken *M. Forsell.*

Kassaförvaltare:

Doktor *Carl Nyström.*

Fru *A. Montelius.*

Revisionssekr. *H. Rohrtlieb.*

Doktor *G. Sjöberg.*

Fru *S. Whitlock.*

Styrelsesuppleanter:

Fröken <i>G. Elfving.</i>	Fröken <i>G. Hjelman.</i>
Fru <i>A. Kerfstedt.</i>	Fru <i>M. Arwidsson.</i>
Professor <i>P. G. Rosén.</i>	Fröken <i>M. Silow.</i>
Kapten <i>L. A. Hubendick.</i>	Fröken <i>E. Fries.</i>
Fru <i>Th. Gylden.</i>	Fru <i>G. af Klintberg.</i>
Fröken <i>L. Dahlgren.</i>	Fru <i>J. Jolin.</i>

Revisorer:

Häradshöfding *A. Lundvall.*
 Fru *E. Odelberg.*
 Fröken *A. Rossander.*

Revisorssuppleanter:

Doktor *V. Svedbom.*
 Revisionssekr. *W. Uppström.*
 Fru *S. Wising.*

Det af styrelsen utsedda förvaltningsutskottet har bestått af:
 Ordinarie medlemmar: fruarna Adlersparre och Ankar-
 svärd, fröken Roos samt hrr Hildebrand och Nyström (såsom
 kassaförvaltare sjelfskrifven ledamot).

Suppleanter: fru Montelius, fröken Forsell samt hr Börtzell.

Förbundets styrelse har under år 1890 sammanträdt 7 och
 dess förvaltningsutskott 10 gånger. Dessutom hafva sammanträ-
 den hållits af de för särskilda ändamål tillsatta komitéer, för
 hvilkas verksamhet redogörelse här nedan följer.

Förbundet räknar vid 1890 års slut 35 ombud, öfver hvilka
 förteckning återfinnes i bil. I.

Om filialens i Malmö verksamhet är berättelse afgifven af
 dess föreståndarinna, fru Anna Lewenhagen, se bil. II.

* * *

Förbundsbyrån har detta år arbetat i samma lokal som un-
 der föregående år.

Personalen på byrån har utgjorts af fröken *Gertrud Ad-
 elborg* såsom föreståndarinna, fröken *Theresa Geijer* med sär-
 skild sysselsättning vid platsförmedlingen, fröken *Ida af Klint*
 vid afdelningen för anskaffande af sjuksköterskor samt fröken
Sigrid Ulrich som biträde vid kassan och bokföringen.

Det myckna arbete, som byråns allt jämt tillväxande verk-
 samhet kräft, hade dock icke kunnat nöjaktigt utföras, derest ej
 det samma verksamt underlättats af styrelsens och förvaltnings-
 utskottets medlemmar och tillfälligt biträde lemnats af för för-
 bundet intresserade personer.

Ordinarie arbetstiden på byrån har varit från kl. 11 f. m.

till 4 e. m. med undantag för sommarmånaderna, då byrån endast hållits öppen 11—3.

Byråns uppgift har liksom förut omfattat flere olika riktningar, af hvilka de hufvudsakligaste varit:

Meddelande af råd och upplysningar på olika områden, bland hvilka särskildt böra framhållas:

Råd i ekonomiska, hygieniska och juridiska angelägenheter. För att kunna fylla de kraf, som i detta afseende ställas på byrån, har denna fortfarande sig tillförsäkradt biträde af framstående yrkesmän på dessa områden.

Upplysningar angående skolor, lärokurser och arbetsområden.

Meddelanden med förbund och inrättningar af art, jemförlig med Fredrika-Bremer-Förbundets, såväl inom Sverige som i andra länder.

Platsförmedling till förmån för så väl arbetssökande som arbetsgifvare.

Anskaffning af sjuksköterskor.

Understödjande af rörelsen för kvinnans deltagande i kommunala värf, särskildt vid val af stadsfullmäktige samt vid kyrkostämmor.

Expedition af styrelsens beslut och af förbundsmeddelanden, af förbundstidskriften Dagny samt i viss mån för hemstudierna, sjukkassan, stipendiefonderna, bokkomitén samt för Drägtreformföreningen.

Kassarörelsen, i afseende på hvilken hänvisas till kassa-förvaltarens redogörelse.

I hvilken utsträckning dessa olika verksamhetsgrenar tagit byrån i anspråk framgår af följande öfversigt öfver handlagda ärenden.

Bland *ekonomiska* frågor märkas:

förfrågningar angående placering af kapital, statsanslag till flickskolor, pensionsinrättningar, sjukkassor, stipendie- och understödsfonder samt lifränte- och kapitalförsäkringsanstalter.

Bland *juridiska*:

förfrågningar angående kvinnans rättsliga ställning i Sverige, jemförd med densamma i Norge, huruvida gift kvinna, som har egen debetsedel, äfven eger rösträtt, kvinnans rätt att vittna, boskilnad, svensk lag för skilsmessa, rätt för kvinna att drifva handel, rätt att åtnjuta ersättning, då betingad plats ej erhållits, uppsägning af hyreskontrakt, uppsättande af testamente, af fullmakt vid prestval, rätt att inväljas i skolråd, rätt att deltaga i stadsfullmäktige-, skolråds- och prestval.

Förfrågningar angående *skolor, lärokurser och arbetsom-*

råden hafva bland annat omfattat: inträdesfordringar och kurser vid högre lärarinneseminarium, folkskolelärarinneseminarier, olika högre flickskolor, tekniska skolan, gymnastiska centralinstitutet, hushållsskolor, språkkurser i Stockholm, musikinstitut; frågor angående samskolor, Kindergartenkurs, arbetsstugor, idiotskolor, lärokurser i bokföring, stenografi, handarbeten, slöjd, läderplastik, klädsömnad, väfnad, kurser för utbildning af tandläkare, fältskär och apotekare, af barnmorskor, sjuksköterskor och diakonissor; vilkor för anställning vid post- och telegrafverken, i riksbanken, vid sparbanker och liffförsäkringsanstalter; kvinnans utbildning till bokbindare och trädgårdsmästare samt anställning i tryckeri.

Bland öfriga på byrån begärda råd och upplysningar må nämnas: förfrågningar angående gymnastikkurser för kroppsarbeterskor, resällskap, inackordering och pensioner utomlands samt norska kurorter.

I afseende å *platsförmedlingen* meddelas: 208 personer hafva under året genom byråns förmedling erhållit antingen fasta platser såsom föreståndarinnor, lärarinnor, värdinnor, gymnaster, biträden i hem, på kontor och i handel m. m. eller ock tillfälligt arbete såsom lektioner, öfversättning, renskrifning m. m.

Sammanlagda beloppet af fasta årslöner för de genom byråns förmedling tillsatta platserna uppgår till c:a 32,500 kr.

Anskaffning af sjuksköterskor. Denna afdelning af byråns verksamhet har under året med synnerlig framgång arbetat, i det att den anskaffat sköterskor i 249 fall. Icke allenast inom Stockholm, utan äfven i landsorten, dels för lasaretten, dels för privat sjukvård, har byråns hjälp tagits i anspråk för anskaffande af dugliga sjuksköterskor. Att förbundet genom att till sin verksamhet lägga äfven detta arbetsområde afhjelpat en länge känd brist har tydligen visats genom ett allt lifligare anlitande af byrån vid sjukdomsfall samt genom tacksamma uttalanden både af läkare och privatpersoner.

Äfven under detta års stadsfullmäktigval i hufvudstaden samt för de vid kyrkostämmorna i november skeende skolrådsvalen ha på byrån lemnats erforderliga upplysningar åt Stockholms röstberättigade kvinnor.

Enligt upprättad tablå öfver byråns verksamhet hafva,

a) begärts råd:

	Under åren	1888,	1889	och	1890	
i ekonomiska frågor af	23	31	„	32	personer	
„juridiska	12	10	„	16	„	
rörande böcker och boksamlingar	131	71	„	89	„	
„ skolor och arbetsområden för kvinnor ...	107	198	„	165	„	
Transport	273	310	och	302	personer	

	Under åren	1888,	1889 och	1890	
	Transport	273	310	302	personer
rörande sjukkassan		69	81	79	"
" hemstudierna		30	37	28	"
" förbundets och öfriga stipendier.....		20	43	17	"
" Drägtreformfören.				3	" *)
" kvinnofrågasutveckling och förbundets verksamhet		60	72	40	"
samt diverse frågor		51	89	60	"
b) vid platsförmedlingen anmäلتs:					
arbetsgifvare		314	333	385	"
arbetsökande		544	499	513	"
" sjukvården anmäلتs:					
arbetsgifvare			58	249	"
arbetsökande			41	54	"
Summa		1,361	1,563	och 1,730	personer.

Anm. Af arbetsgifvarne hafva 132 återtagit sin ansökan, af arbetsökande 178.

Af arbetsgifvarne inom sjukvården hafva 50 återtagit sin anmälan, af arbetsökande 14. 13 sjuksköterskor hafva erhållit fast anställning.

Utgifterna för byråns verksamhet under året hafva varit kr. 4,145: 11. Byråns inkomster under året hafva varit kr 2,190: 48, återstoden har bestridts ur förbundskassan. Under de fyra senaste åren hafva utgifter och inkomster för byrån ställt sig på följande sätt:

		Inkomster.	Utgifter.
1887	kröner	1,238: 23	3,313: 75
1888	"	1,642: 39	3,830: 75
1889	"	1,756: 68	3,860: 95
1890	"	2,190: 48	4,145: 11

Häraf framgår, att en bättre proportion mellan byråns egna inkomster och utgifterna för densamma vunnits.

Vi vilja återigen framhålla, att förbundets arbete i alla dess olika grenar gäller ej mindre landsorten än Stockholm. De till byrån ställda förfrågningarne ingå till större delen från landsorten; komitén för utredning af de till Danmark utvandrande svenska allmogeflickornas ställning arbetar uteslutande för lands-

*) Denna afdelning har först under loppet af året anslutit sig till förbundet.

orten; stipendiekomiténs, hemstudiekomiténs, bokkomiténs samt den i år tillsatta trädgårdskomiténs arbete gäller hela landet, och sjukkassan räknar bland sina medlemmar mer än en tredjedel bosatt utom Stockholm. Anskaffning af sjuksköterskor har äfven berört landsorten. Det gifves sålunda inom förbundet ingen uteslutande för hufvudstaden afsedd verksamhet.

* * *

Stipendier och gåfvor. De stipendiemedel, som under året stälts till förbundets förfogande utgöra ett kraftigt bevis på det intresse, med hvilket förbundets syften omfattas. Den sammanlagda summan utgör icke mindre än kronor 31,700, på följande sätt fördelad:

Från onämnd till stipendier för kvinnliga läkare	kronor	30,000: —
” fröken Ellen Bergman	”	1,100: —
” fru H. Haglund såsom trädgårdsstipendium ..	”	200: —
” onämnd såsom trädgårdsstipendium ..	”	100: —
” onämnd till barnmorskestipendium (under året tilldeladt fröken Beda Lundqvist) ..	”	300: —
Af dessa ha de två förstnämnda öfvergått till stipendiefondernas förvaltning.		
Af egna medel har förbundet utlemnat, dels från fru S. Whitlocks stipendiefond till förra årets stipendiat, fröken Wilhelmina Olsson		
”	”	120: —
dels från allmänna kassan till understöd åt kvinnliga trädgårdselever	”	150: —

För arbetet till utredning af de till Danmark utvandrande allmogeflickornas ställning och arbetsförhållanden:

Från Patriotiska Sällskapet	”	150: —
-----------------------------------	---	--------

Från diverse personer till förbundets allmänna kassa	”	12: 50
--	---	--------

Summa kronor 32,132: 50.

Herr Professor Rydin har haft godheten till förbundet öfverlemna en byst af Fredrika Bremer. Allmänna Telefonbolaget har benäget beviljat förbundet förmånen af half telefonafgift.

* * *

Hemstudierna. Af s. k. fortsatt ledning för studier hafva under året 14 elever — mot 12 under föregående år — begagnat sig, nämligen 8 i svenska språket, 1 i svenska och tyska språken, 1 i engelska och franska språken, 1 i allmän historia, 1 i svensk historia, 1 i matematik och 1 i fysik. Af dessa kurser voro 7 började under år 1889. 2 elever hafva genomgått 2:ne kurser i samma ämne.

Studieplaner hafva lemnats 1 gång för hvardera af ämnena svensk litteraturhistoria och engelska språket.

Bokråd hafva begärts för studium af tyska, engelska och franska språken, tysk och engelsk handelskorrespondens, hushålls-kemi, fysiologi, hälsovårdslära och psykologi.

Genom en lärarinneas välvilliga tillmötesgående har en afgiftsfri kurs i svenska språket kunnat lemnas.

Liksom föregående år hafva alla ärenden rörande hemstudierna skötts af en komité, bestående af fröknarna G. Elfving, M. Forsell, E. Fries och L. Granbom Expeditionen har på förbundets byrå handhäfts af fröken Forsell och, då hon varit förhindrad, af fröken Elfving.

Rörande räkenskaperna för hemstudierna hänvisas till bil. VIII.

* * *

Bokkomitén. Enligt under detta år af förbundets styrelse fastställda stadgar för komitén har denna sig uppdraget att *granska för barn och ungdom afsedda böcker, att upprätta förteckningar öfver goda sådana samt att vårda förbundets boksamling.*

Resultatet af den under året pågående bokgranskningen föreligger dels i de supplementslistor, som vid julen utgåfvos, dels äfven i de omdömen öfver under året utkomna böcker, som offentliggjorts så väl i tidskriften Dagnys sista häfte för år 1890 som äfven i särskildt utsända separataftryck.

Den vanliga utställningen vid julen af barn- och ungdomsböcker har äfven i år egt rum på förbundets byrå och har af allmänheten ganska flitigt besökts. Herrar bokförläggare och bokhandlare hafva genom frikostiga gåfvor och synnerligen välvilligt tillmötesgående bidragit till att denna utställning är efter år kunnat blifva allt rikhaltigare.

För att i sin mån medverka till framkallandet af en god icke skollitteraturen tillhörande läsning för barn och ungdom har komitén varit betänkt på att anordna en pristäflan; men har i

följd af bristande medel måst låta detta förslag hvila till ett följande år — dock är det därför ej öfvergifvet.*

Genom komiténs försorg har under året förbundets bokförråd katalogiserats samt utlåningen från förbundets bok- och tidskriftsamling ordnats.

Då, som af ofvanstående synes, komiténs arbetsområde vidgats, har äfven ansetts nödigt att öka komiténs medlemsantal. Utom de förutvarande medlemmarne, fru E. Ankarsvärd, frökarna L. Engström, M. Forsell och G. Hjelmerus, hafva i komitén under året ingått fruarne S. Almquist och B. Nordenson samt bokhandlaren H. Sandberg.

* * *

Samkväm. Förbundet har under detta år liksom under de föregående låtit anordna två samkväm genom komiterade, fruarna D. Kindstrand, M. Arwidsson, J. Jolin och intendenten Upmark. Båda dessa samkväm hafva varit talrikt besökta, och ändamålet att i denna form bringa till stånd ett innehållsrikare umgängeslif har vunnits, i det att föredrag omväxlat med musik, konstexposition m. m. Naturligtvis hafva vid dessa samkväm mångfaldiga tillfällen gifvits och begagnats att sprida och befästa intresset för förbundets verksamhet och ändamål.

* * *

Komitén för ordnandet af kurser i trädgårdsodling för kvinnor. Ett nytt område för förbundets verksamhet har öppnats, i det att frågan om kvinnors utbildning för trädgårdsyrket framträdt. I detta afseende är från det förflutna året att omnämna följande. Sedan till Fredrika-Bremer-Förbundet inkommit åtskilliga förfrågningar och ansökningar i denna riktning, tillsattes en komité, bestående af fru Ellen Ankarsvärd, fru Maria Bolin och doktor Carl Nyström för att förbereda hithörande ärenden. Sedan en framstående trädgårdsodlare, herr R. Abelin, innehafvare af Norrvikens trädgårdar å Björnsnäs i närheten af Norrköping, förklarar sig villig att anordna en undervisningskurs i trädgårdsskötsel uteslutande för kvinnor, anslag förbundet ett belopp af 150 kronor att utgå till två elever, som komma att hos herr Abelin utbildas sig i trädgårdsyrket. Af dessa medel tilldelades hvardera af fröknarne Ellen Belfrage

*) Sedan denna berättelse uppsatts har förbundets styrelse haft nöjet från aktiebolaget P. A. Norstedt & Söner mottaga löftet om den välkomna gåfvan af 300 kr., att använda till två pris, ett å 200 kr. och ett å 100 kr., för de bästa nöjesböcker, skrifna för barn eller ungdom. Kom. har härigenom sett sig i stånd att redan utfärda inbjudan till pristäflan, hvilken offentliggjorts i Dagnys 3:de och 4:de häften för innevarande år samt genom annonser i flere af hufvudstadens och landsortens tidningar.

och Isa Damm 75 kronor. Den tillämnade trädgårdskursen skulle taga sin början vid Norrvikens trädgårdar den 15 januari 1891. Redogörelse för öfriga åtgärder i syfte att bereda kvinnor inträde på ifrågavarande, såsom det tyckes, för dem mycket passande lefnadsbana tillhör i hufvudsak årsberättelsen för år 1891.

* * *

Sjukkassan, se bil. III.

* * *

Stipendiekomitén, se bil. IV.

* * *

Komitén för utredning af de till Danmark utvandrande svenska allmogeflickornas ställning och arbetsförhållanden, se bil. V.

* * *

Dräktreformföreningen. Sedan denna förening vunnit anslutning till förbundet, hänvisas till berättelsen i bil. VI.

* * *

Samverkan med Föreningen för Vålgörenhetens Ordande.

I anledning af en skrifvelse från Föreningen för Vålgörenhetens Ordande har en samverkan inledd mellan denna förening och förbundet, i det att det senare afgiftsfritt hos sig inskrifvit de arbetssökande som af föreningen till förbundet hänvisats, och hvilka uppfyllt de kompetensvilkor som af förbundet fordras.

* * *

Tidskrift. Rörande förbundets tidskrift Dagny är berättelse afgifven af dess ledarinna under året fru Amanda Kerfstedt, se bil. VII.

* * *

Utlemnande af lån. Den verksamhet som inleddes år 1889 genom att i form af förlagslån till kvinnor utlemna någon del af förbundets penningekapital har vunnit en betydlig utsträckning, i det att vid utgången af 1890 sådana lån ha utlemnats till sammanlagda beloppet af 1,900 kronor, i fördelning på 4 poster.

* * *

Under hänvisning till den af kassaförvaltaren meddelade redogörelsen för förbundets affärsställning, se bil. VIII, torde här särskildt böra framhållas följande:

Förbundets fonder hafva uppkommit dels sålunda att, i öfverensstämmelse med stadgarne, inträdesafgifter (under år 1890 endast hälften deraf enligt beslut af d. 20 maj 1889) och ständiga ledamöters afgifter fonderats, dels genom tillkomsten af fru S. Whitlocks stipendie-donation.

Dessa fonders sammanlagda belopp eller med andra ord beloppet af förbundets kapital utgör kr. 12,646: 25 (mot kr. 11,551: 25 vid utgången af 1889).

Stipendiefonderna och sjukkassans fonder bokföras särskildt, och redogörelse för desamma följer.

Bil. I.

Fredrika-Bremer Förbundets ombud år 1890.

Andersson, Hedda, f. Freudenthal, fru, Kristinehamn.*
 Andersson, Hilding, f. Bergenstråle, fru, Vexjö.
 Bergstedt, Amanda, fröken, Nyköping.
 Bolin, Maria, fru, Falun.*
 Broberg, M., fru, Filipstad.
 de Laval, Ebba, fröken, Söderhamn.
 de Maré, Augusta, fru, Falun.*
 Edström, Maria, fru, Fridhem, Sundsvall.
 Fischerström, Anna, fröken, Karlskrona.
 Forsell, Josefina, fröken, Söderhamn.*
 Grape, Augusta, fru, Umeå.
 Göransson, Sophie, fröken, Landskrona.
 Holmgren, Ann-Margret, fru, Upsala.
 Kjellberg, Hulda, fru, Kristinehamn.
 Kolthoff, Majken, fröken, Kyrkebyn, Segmon.
 Langlet, Mathilda, fru, Upsala.
 Lithner, Augusta, fröken, Strengnäs.
 Lundström, Hulda, fru, Filipstad.*
 Löwen, Henriette, fröken, Nyköping.*
 Munthe, Maria, fröken, Ystad.
 Nymann, Augusta, fröken, Göteborg.
 Pihl, Aurore, fröken, Norrköping.
 Renborg, Alma, fröken, Östersund.
 Renborg, Hildur, fröken, Lidköping.
 Rundgren, Charlotte, fru, Karlstad.
 Ryding, Karin, fru, Venersborg.
 Sjöcrona, Helena, fröken, Helsingborg.
 Sjögren, Anna, fröken, Karlshamn.
 Sjöberg, Hanna, fröken, Falkenberg.
 Sterky, Ameline, fröken, Upsala.
 Strömberg, Emma, fröken, Varberg.
 Sylvan, Ida, fru, Kristianstad.**
 Tornberg, Ebba, fröken, Lund.
 Unger, Hedvig, fru, Hitorp, Nora.
 Videbeck, Augusta, fru, Strengnäs.*

---

*) Afsagt sig ombudskapet under året.

**) Afidit under år 1890.

Filialen i Malmö.

Under år 1890 hafva 29 arbetsgifvare och 88 arbetssökande inskrifvits å filialens byrå. Af dessa hafva 21 arbetssökande erhållit anställning, 24 hafva återtagit sin anmälan och 43 kvarstå till följande år.

14 sjuksköterskor hafva anmält sig.

Sammanlagda lönebeloppen hafva uppgått till 4,826 kronor, deraf högsta lön som betingats varit 700 kr. för lärarinna i familj och lägsta lön 100 kr. för s. k. svensk bonne.

Dessutom ha å filialens byrå meddelats upplysningar angående förbundets utveckling, hemstudier, skolor i Stockholm, hushållsskolor, pensioner i utlandet, kurser och arbetsområden, samt anvisningar i litteratur, m. m.

Inkomster och utgifter under år 1890.

	Inkomster.	Utgifter.
Saldo från år 1889	35: 02	— —
Ränta för år 1889	1: 85	— —
Platsförmedlingsafgifter	234: 15	— —
Bidrag från Centralbyrån	300: —	— —
Afsändt till Centralbyrån	— —	36: 87
Annonser	— —	59: 94
Postporto	— —	41: 95
Diverse	— —	3: 25
Lön åt föreståndarinnan	— —	300: —
Lön åt vikarie	— —	9: 50
Kassabehållning	— —	119: 51
Summa kronor	571: 02.	571: 02.

Styrelsens för Fredrika-Bremer-Förbundets sjuk-kassa årsberättelse till årsmötet 1891.

Sjuk-kassans verksamhet har under år 1890 fortgått och utvidgats på sätt följande siffror utvisa:

Delegarnes antal som vid 1889 års utgång var 153 hade vid slutet af år 1890 höjt sig till 188.

Under året har ett sammanlagdt belopp af kr. 1,444: — såsom sjukhjälp utdelats (mot kr. 1,524: 50 föregående år).

Sammanställningen med föregående år utvisar följande:

	Medlemmarnes antal.		Sjukhjälp.
År 1887.....	97	kronor	159: —
” 1888.....	136	”	694: 50
” 1889.....	153	”	1,524: 50
” 1890.....	188	”	1,444: —

Enligt beslut å sjukkassans årsmöte d. 24 april 1890 och i Fredrika-Bremer-Förbundets styrelse d. 6 maj 1890, har under året följande tillägg till § 6 gjorts i stadgarne för sjukkassan:

»I sådana fall, der på styrelsens pröfning beror, huruvida sjukhjälp skall beviljas eller icke, må styrelsen ega rättighet att efter sig företeende omständigheter bevilja half sjukhjälp.»

För kassans kapitalställning, utgifter och inkomster redovisas i kassaförvaltarens rapport.

Kassans expedition har hållits öppen i Fredrika-Bremer-Förbundets lokal en gång i veckan, hvarjemte anmälningar mottagits å denna lokal kl. 11—4 alla dagar.

I afseende på inträde i kassan gäller fortfarande:

att kvinnor tillhörande de kategorier, för hvilka kassan närmast varit afsedd, utan vidare vinna inträde under förutsättning af rent läkarebetyg;

att för inträdessökande med kvalificerad läkarebetyg afgörandet ligger hos de tre läkare, som tillhöra styrelsen, samt

att i öfriga fall styrelsen i sin helhet beslutar.

Kassaförvaltarens redogörelse lyder som följer:

Vid 1890 års utgång utgjorde sjukkassans

Tillgångar.

Fordran i Stockholms läns sparbank.....	464: 61
” ” Intecknings-Garanti-Aktiebolaget.....	223: 05
St. Eriks Bryggeri-Aktiebolags 4 $\frac{1}{2}$ % obligation	1,000: —
2 st. Allmänna Hypoteksbankens 4 $\frac{1}{2}$ % obligationer	2,050: —
Å löpande räkning med C. G. Cervin	22: 44
Kontant	7: 83
Summa kronor	3,767: 93.

Skulder.

Sjukkassans kapital.....	3,767: 93
Summa kronor	3,767: 93.

Då vid slutet af 1889 sjukkassans kapitalbehållning upptogs till kronor 2,671: 19 har alltså under året denna kapitalbehållning ökats med kronor 1,096: 74; detta på grund af följande förhållande mellan inkomst och utgift:

Inkomst.

Inträdesavgifter från 39 medlemmar	192: —
Ny inträdesavgift från 1 medlem	4: —
Årsavgifter från 188 medlemmar	2,369: 99
Straffränta	1: —
Räntor (influtna)	157: 32
Summa kronor	2,724: 31

Utgift.

Sjukhjelp	1,444: —
Kontorsutgifter	57: 24
Hyra för 1889	67: 03
I afräkning mot upplupen ränta å inköpta obligationer	43: 88
Förlust å utlottad obligation	15: 42
Saldo: Kapitalökning	1,096: 74
Summa kronor	2,724: 31.

Inventarierna, bestående af räkenskapsböcker och skrifmateriel, äro ej upptagna i något värde. Fröknarna A. Roos och A. Fabricius hafva äfven under det förflutna året med uppoffrande nit och mycken skicklighet skött sjukkassans registrering och ekonomiska expedition.

Stockholm den 15 januari 1891.

Carl Nyström.

Ofvanstående redovisning är af oss granskad och riktig befunnen.
Stockholm den 5 mars 1891.

Hilda Casselli.

C. E. Elfwing.

Fondernas ställning inses af följande af kassans ordförande utarbetade redogörelse.

Enligt af mig verkställd fondutredning af Fredrika-Bremer-Förbundets sjuk-kassa voro fonderna vid början af år 1891 följande:

Försäkringsfonden	kronor 2,736: —
Donationsfonden	” 60: —
till följd hvaraf, då sjukkassans kapital den 1 januari 1891 uppgick till	” 3,768: —
reservfonden vid samma tid blir	” 972: —
Reservfonden har sålunda under år 1890 ökat med	” 114: —

Stockholm den 19 februari 1891.

P. G. Rosén.

Kassans styrelse har under året haft följande sammansättning:

Ordinarie styrelsemedlemmar.

Professor *P. G. Rosén*, ordförande.
 Doktor *Carl Nyström*, vice ordförande och kassaförvaltare.
 Fröken *Anna Roos* } vid expeditionen.
 Fröken *A. Fabricius* }
 Medicinalrådet *D. Pontin*.

Suppleanter.

Fru *F. Lybeck*.
 Fröken *G. von Plomgren*.
 Professor *O. Sandahl*.

Revisorer.

Fröken *H. Casselli*.
 Öfverstelöjtnant *C. E. Elfving*.

Revisorssuppleanter.

Fröken *L. Borg*.
 Fröken *A. Dahlström*.

Det torde måhända böra nämnas att ingen af sjukkassans funktionärer uppbär arvode eller ersättning af något slag.

Styrelsen tillåter sig slutligen erinra:

Det betydliga belopp, som under året utgått i form af sjukhjälp, visar å ena sidan det gagn som delegarne haft af sin delaktighet i kassan, samt å andra sidan önskvärdheten af en större anslutning till kassan, på det att densamma derigenom ännu bättre än för närvarande måtte blifva i stånd att bära så betydliga utgifter.

Revisionsberättelsen lyder som följer:

Undertecknade, utsedde revisorer att granska Fredrika-Bremer-Förbundets sjukkassas förvaltning och räkenskaper för år 1890, få härmed, efter fullgjordt uppdrag, derom afgifva följande berättelse.

Beträffande tillgångar och skulder samt inkomster och utgifter få vi hänvisa till kassaförvaltarens med räkenskaperna fullt öfverensstämmande, af oss godkända redovisning.

Styrelsens, af oss genomgångna protokoll, jemte deri omförmälda beslut hafva icke föranledt till någon erinran å vår sida.

Kassans räkenskaper äro förda med utmärkt ordning och noggrannhet samt åtföljda af erforderliga verifikationer. Revisorerna vilja likväl påpeka, att i samma mån som delegarnes antal ökas, gör sig behofvet af en hufvudbok allt mera kännbart både för redogörare och revisorer, men då äfven arbetet i samma mån ökas för de damer, som så oegennyttigt åtagit sig att utan någon ersättning sköta kassans affärer,

anse sig revisorerne icke kunna påyrka en ytterligare ökning i deras arbete utan att på samma gång föreslå en lämplig ersättning. Enligt ordförandens fondutredning uppgår reservfonden nu till nära 1,000 kronor, sedan den under år 1890 ökat med 114 kronor. Detta förhållande synes gifva vid handen att kassan redan nu bör kunna bära en måttlig aflöningspost till ett belopp af omkring 100 kronor att på lämpligt sätt fördelas emellan dem som sköta kassans affärer.

Då för öfrigt ingen anledning till anmärkning förekommit, få vi tillstyrka, att full ansvarsfrihet för förvaltningen under år 1890 måtte beviljas styrelsen.

Stockholm den 5 mars 1891.

Hilda Casselli.

C. E. Elfving.

Bil. IV.

Stipendiekomiténs årsberättelse 1890.

Den af Fredrika-Bremer-Förbundets styrelse utsedda stipendiekomitén har under år 1890 rönt stor uppmuntran och framgång i sitt arbete.

Under det allmänheten allt mer börjat inse behofvet och önskvärdheten af yrkes- och studiestipendier för kvinnor, har hos enskilda personer denna tanke tagit sig uttryck genom öfverlemnande af betydande gåfvor och testamentariska dispositioner till stipendiefonderna. Så har en förbundsmedlem, som tillsvidare önskar vara onämnd, skänkt till *donationsfonden* den frikostiga gåfvan af 30,000 kronor, afsedd till en stipendiefond för kvinnor, som studera medicin. Vidare har fröken Ellen Bergman öfverlemnadt till *donationsfonden* en summa af 1,000 kronor, hvarmed grundats en släktstipendiefond för kvinnliga ättlingar af gifvarinnans föräldrar; och har fröken Bergman förklaradt sin afsigt vara att genom gåfvor och testamente öka samma fond. Samtidigt härmed har fröken Bergman till *allmänna stipendiefonden* öfverlemnadt en gåfva af 100 kronor, utgörande första inbetalningen å ett belopp af 10,000 kronor, som den frikostiga gifvarinnan utlofvadt att genom gåfvor och testamente skänka till nämnda fond.

Samtliga årsbidrag, gåfvor och donationer som under året influtit till stipendiefonderna uppgå till 39,011 kr. 52 öre, hvaraf 8,011 kronor 52 öre tillfallit *allmänna stipendiefonden* och 31,000 kronor *donationsfonden*. *)

De influtna stipendiemedlen hafva aflemnats till den af förbundet utsedda styrelsen för fondernas förvaltning, hvars medlemmar äro:

Fru *Anna Wallenberg*, född *von Sydow*, generaldirektör *Alb. Andersson*, professor *P. G. Rosén*, revisionssekreteraren *H. Rohlieb*, fröken

*) Sedan detta nedskrefs, har under 1891 en år 1890 utlofvadt gåfva af 10,000 kronor från D. Carnegies sterbhus öfverlemnats till *allmänna stipendiefonden*.

Mathilda Silow. Styrelsesuppleanter äro: professor *H. Gylden* och fröken *Clara Montelius.*

Meddelanden och förfrågningar rörande stipendiefonderna emottagas och besvaras af *sekreteraren i stipendiekomitén 5 Malmstorgsgatan Stockholm.*

Revisionsberättelse:

Utsedde att granska 1890 års räkenskaper för de under Fredrika-Bremer-Förbundets vård och inseende stående fonder: *Allmänna Stipendiefonden* och *Donationsfonden*, få vi, sedan sådan granskning skett, afgifva följande berättelse:

Allmänna stipendiefonden.

Kredit.

Behållning från 1889.....	kronor 20,077: 50
Ombuden inbetalt	” 7,911: 52
Fröken Ellen Bergmanns gåfva	” 100: —
Influtna räntor	” 785: 51
Kassaförvaltaren tillgodo.....	” — — 64
	<hr/>
	kronor 28,875: 17.

Debet:

Afbetalning å Förlagslån	kronor 741: 58
Hyra för skåp i Stockholms Enskilda Bank	” 20: —
Diverse utgifter	” 25: 19
Behållning till 1891	” 28,088: 40
	<hr/>
	kronor 28,875: 17.

Ofvannämnda behållning kronor 28,088: 40 är placerad uti följande värdepapper:

Falu-Rättvik-Mora jernvägsobligationer	kronor 14,000: —
Aktiebolaget Bergman Hummel dito	” 8,000: —
Stockholms Enskilda bank å upp- och afskrifning....	” 6,088: 40
	<hr/>
	kronor 28,088: 40.

Donationsfonden:

Denna fond utgöres af, dels:

Donation emottagen 3:je juni 1890 af gifvare som önskar vara okänd..... kronor 30,000

med ränta å $4\frac{0}{10}$ till $3\frac{1}{2}$ 1890 ..... ” 690 kronor 30,690

hvilket belopp inestår å Deposition i Sundsvalls Enskilda Bank och dels af:

Donation af fröken Ellen Bergman, emottagen 14 oktober 1890, kronor 1,000, denna placerad uti 1 obligation af aktiebolaget Bergman Hummel C:o.

Samtliga här omnämnda värdepapper, förvarade uti »Styrelsens» kassafack i Stockholms Enskilda Bank, anse vi som god säkerhet och äro alla utgifter bestyrkta med allegater.

Då styrelsen alltså, efter vår uppfattning, på ett mycket berömvärdt sätt iakttagit alla »Förbundets» intressen, är det oss ett nöje att härmed tillstyrka, att densamma beviljas full och tacksam decharge för 1890 års förvaltning.

Stockholm den 16 Mars 1891.

E. von der Lancken.
Expeditionschef.

Olof Melin.
Riksdagsman.

Ingeborg Elfving.

Bil. V.

Komitén för utredning af de till Danmark utvandrande svenska allmogeflickornas ställning och arbetsförhållanden.

I komiténs sammansättning har under året ingen förändring inträdt.

Såsom i berättelsen om komiténs verksamhet år 1889 blifvit nämndt, besökte en af komiténs ledamöter, fröken Gertrud Adelborg, under senare hälften af detta år de trakter af riket, från hvilka allmogeflickor i största antal utvandra till Danmark, äfvensom Köpenhamn, i afsigt att dels lära känna denna utvandrings orsaker och följder, dels insamla sådana uppgifter rörande utvandrade allmogeflickors öden, hvilka kunde tjena såsom material för folkskrifter, hvari utvandringens följder skulle belysas genom exempel, hemtade från det verkliga lifvet.

Fröken Adelborgs redogörelse för sin resa finnes intagen i förbundets tidskrift *Dagny* för år 1890, och hafva af densamma särtryck tagits, hvaraf utdelning skett till Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i rikets sydligare län, till kyrkoherdarne i de församlingar hvarifrån utvandringen eger rum, samt äfven till andra för frågan intresserade personer.

Sedan det lyckats komitén att finna villiga och lämpliga personer till författandet af de folkskrifter, hvarom nyss är nämndt, och sex sådana smärre skrifter blifvit färdiga, lät komitén af hvarje sådan skrift trycka 1,500 exemplar, hvilka alla, oafsedt en mindre restupplaga, afsedd för framtida disposition, utsändes till pastorsembetena i utvandringsdistrikten, med begäran att de på lämpligaste sätt måtte utdelas genom deras försorg. Af inkomna meddelanden finner man, att denna utdelning ofta skett till årets kvinnliga nattvardsungdom.

Glädjande att omtala, synas komiténs åtgöranden för de svenska allmogeflickornas bästa icke hafva varit utan frukt, utan har utvandrin-

gen åtminstone i vissa trakter aftagit, enligt hvad bref och underrättelser derifrån meddela.

Patriotiska sällskapet, som lifligt behjertat det med komiténs verksamhet afsedda målet, har, utom de i föregående årsberättelse omnämnda 300 kronor, tilldelat komitén ytterligare 150 kronor.

Oaktadt denna gåfva, samt oaktadt författarinnorna till de utsända småskrifterna icke önskat att för sitt arbete mottaga något författarehonorar, har likväl kostnaden för dessa skrifers tryckning och utsändande varit för stor, att med komiténs inskränkta tillgångar kunna bestridas, utan häftade komitén därför vid årets slut i skuld, ehuru af mindre betydhet. Grundad förhoppning finnes likväl, att inom kort medel skola erhållas till dess gäldande.

Bil. VI.

Styrelsens i Drägtreformföreningen arbetsberättelse för året Mars 1890—Mars 1891.

Styrelsen för Drägtreformföreningen går nu att för föreningen framlägga redogörelse för det senast förflutna arbetsåret, hvilket i åtminstone ett hänseende varit af mer ingripande betydelse för föreningens fortvaro och utveckling samt tillfört föreningen flere bevis på, att drägtreformens sak ännu i vårt land omfattas med intresse.

Under det gångna året har nämligen föreningen såsom en fritt arbetande, själfständig sektion ingått i Fredrika-Bremer-Förbundet på de vilkor, att den eger uppbära sin egen årsafgift, erlägger till förbundet 5 procent af årsafgifterna, men ej af kapital eller af de donationer, som möjligen kunna tillfalla föreningen, — afgiften beräknas för kalenderår och har förbundet välvilligt nog ej förr än från detta års början velat uppbära densamma — har rätt att själf utse $\frac{2}{3}$ af sin styrelse, under det förbundet utser $\frac{1}{3}$ af densamma, samt kan i likhet med förbundet, om förhållandena så skulle kräfva, upphäfva den ingångna förbindelsen.

Denna förändring i föreningens organisation, hvilken godkändes på extra allmänna mötet den 26 april 1890, sedan frågan blifvit bordlagd på allmänna mötet den 16 i samma månad, har för föreningen medfört flere beaktansvärda fördelar. Genom sammanslutningen med förbundet har nämligen föreningen fått en fast lokal, der upplysningar rörande densamma kunna erhållas, der de skrifter, som beröra föreningens verksamhet, dess stadgar m. m. finnas att tillgå; i förbundets tidskrift Dagny lemnas tillfälle att få våra åsikter spridda och kända, vår redogörelse återgifven, utförligare notiser om vår verksamhet meddelade, våra annonser kostnadsfritt införda, och, »sist men ej minst», vi hafva såsom tillhörande Fredrika-Bremer-Förbundet fått stödet af dess i vida kretsar kända och högt värderade namn. Vi hafva ock, sedan vi hänvänt oss till förbundets ombud i landsorten med förfrågan, huru-

vida dessa skulle vilja åtaga sig ombudsskap äfven för föreningen och från flere af dem erhållit jakande svar, vunnit den stora fördelen att ock i landsorten ega pålitliga och kända personer, hvilka på samma gång de arbeta för förbundets intressen sprida kännedom om våra syften.

Af de åtgärder styrelsen vidare vidtagit för att utbreda kännedom om föreningens modeller må nämnas, att styrelsen med tidningen »Idun» kringsändt en plansch, upptagande afbildningar af alla våra modeller, åtföljd af en på planschens baksida tryckt upplysande text, som ock en i tidningens egna spalter influten längre uppsats. Planschen har tryckts i ej mindre än 22,000 exemplar och t. f. af redaktionens för »Idun» tillmötesgående för det billiga priset af circa 350 kronor. Men då denna summa, ehuru liten i förhållande till det stora antalet planscher, var för dryg för föreningens tillgångar, erhöll föreningen 56 kr. af en frikostig gifvarinna, som önskar förblifva okänd, för hvilken gåfva styrelsen härmed ber att få uttala sin stora erkänsla, 150 kr. tillskötos af styrelsens egna medlemmar och blott återstoden, eller omkring 150 kr., togs af föreningens medel.

Planscherna hafva spridts på så sätt att med tidningen »Idun» för den 13 februari kringsändts 21,000 ex.; af de återstående 1000 ex. 2 ex. skickats till hvar och ett af föreningens ombud i landsorten och 1 ex. till hvarje föreningsmedlem. En del af de återstående ex. hafva deponerats å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, och genom annons i »Dagny» har tillkännagifvits, att de af tidskriftens prenumeranter, som önska få föreningens plansch sig tillsänd, kunna mot erläggande af postafgiften, 4 öre, erhålla densamma genom förbundets byrå.

Våra modeller hafva under året fortfarande funnits till påseende hos fröknarna Olsson, Blasieholmstorg 14, och har hos dem försålts under året ej mindre än mellan 7 och 800 st. mönster, samt utförts ett stort antal beställningar efter våra modeller. Vidare har firman K. M. Lundberg, Storkyrkobrinken, anmält, att den förfärdigar sina småbarnsutstyrlar enligt våra modeller.

Våra modeller hafva under det gångna året varit utställda i flere af Sveriges städer, såsom i Malmö, Göteborg, Karlskrona. Äfven i Köpenhamn utställdes under sommaren vid dervarande skolmöte samtliga våra modeller och rönte synnerlig uppmärksamhet, fotografier af dem togos och de lades till grund för de reformer i klädedrägten, som Dansk Kvindesamfund nu söker genomföra i Danmark.

Äfven från Finland har upprepade gånger visats stort intresse för våra stråfvanden, många af våra modeller ha kopierats och der vunnit användning.

Några nya modeller har styrelsen med så mycket mera skäl ej ansett sig böra utarbета, då de redan befintliga i allt hufvudsakligt visat sig vara synnerligen praktiska. Hvad särskildt ytterkläder angår, anser såsom förut styrelsen dem ej egentligen ligga inom föreningens arbetsområde, underkastade modets vexlingar som de äro.

Af Fredrika-Bremer-Förbundet har dock begärts en modell till en vid trädgårdsarbete lämplig drägt för kvinnor. Men på grund af den

ringa erfarenhet man ännu eger om saken i dess helhet, beslöt styrelsen att åtminstone för närvarande ej utarbета någon ny modell, utan genom en artikel i »Dagny» gifva anvisning på en drägt i närmaste öfverensstämmelse med föreningens modell till skoldrägt, med den förändring, att den delade kjolen förses med bred knäplinning nedtill, hvilken vid behof kan stoppas in i stöflettskaften och att sjömanskragen utbytes mot en krage, som kan fällas upp kring halsen. Vidare har en modell till sportdrägt förelagts styrelsen, hvilken ej ännu antagits.

Annonns om våra modeller har under senare delen af arbetsåret en gång i månaden influtit i veckotidningen »Idun».

Styrelsen har under det gångna året egt följande sammansättning:

A. af Fredrika-Bremer-Förbundet valda

<i>Ordinarie:</i>	<i>Suppleanter:</i>
Fru <i>Bohman.</i>	Fru <i>Berg.</i>
” <i>Jolin.</i>	” <i>Linder.</i>
Fröken <i>Silow.</i>	

B. af styrelsen enligt bemyndigande på extra allmänna sammanträdet den 26 april 1890 valda:

<i>Ordinarie:</i>	<i>Suppleanter:</i>
Fru <i>Scholander.</i>	Fru <i>Arvedson.</i>
” <i>Boklund.</i>	Fröken <i>Bergman.</i>
” <i>Cederschiöld.</i>	” <i>Eckerman.</i>
” <i>Humble.</i>	” <i>Eurén.</i>
” <i>Palme.</i>	
Fröken <i>Palmquist.</i>	

Revisionsberättelse:

Undertecknade, af Drägtreformföreningen utsedda revisorer, hafva vid företagen granskning af räkenskaperna från 1:sta jan. 1890 till och med 31:sta dec. samma år befunnit dessa i fullgodt skick, behörigen verifierade och med utmärkt ordning förda, hvarföre vi tillstyrka att full ansvarfrihet må beviljas kassaförvaltaren.

Af böckerna framgå, att följande konti under året lemnat vinst:

Medlemsavgiftskonto	kronor 231: 30
Intresse konto	” 7: 02
Mönsters konto	” 31: 04
Frivilliga gåfvors konto	” 150: —
	<hr/>
	Summa kronor 419: 36

följande konti förlust:

Modellers konto	kronor 400: 55
Allm. omkostnaders konto	” 54: 71
Annonns och trycksakers konto	” 103: 22
	<hr/>
	Summa kronor 558: 48

Föreningens tillgångar, hvilka vid årets början utgjorde kronor 549: 70, belöpte sig vid årets slut till kronor 410: 58 och bestå af:

Inventarier & modeller	kronor	132: 85
Lager af mönster	”	31: 05
Insatt i Handelsbanken	”	191: 38
Kassabehållning	”	55: 30

Stockholm den 4 mars 1891.

Bertha Salin,
född Kempe.

Anna Kruse.

Bil. VII.

Förbundets tidskrift Dagny.

Enligt räkenskaperna uppgår Dagnys utgiftssumma för året till kr. 2,218: 61 mot en inkomst af kr. 2,049: 22.

Öfversigt af Dagnys innehåll 1890.

Gertrud Adelborg. Svenska tjänstflickors utvandring till Danmark.

Kvinliga skolrådsledamöter.

Ytterligare om kvinliga skolrådsmedlemmar.

Mathilda Roos. Från de fattigas hem.

Gustaf Svenson. Hvad gagn kan samskolan medföra särskildt för kvinnan?

Fredrik Bajer. Egendoms gemenskap med eller utan gemensam förvaltningsrätt? (Ur Kvinden og Samfundet).

L. E. En bit statistik.

Edmund Gammal. Den brittiska och kontinentala Federationens konferens i Stockholm hösten 1890.

Rudolf Abelin. Kvinnan och trädgården.

En kurs i Stenografi.

H. S. En tidsenlig reform och dess begynnande frukter.

E. S—n Kvinnans äktenskapsålder.

Arbetsområden för kvinnor.

III. De statens civila verk, vid hvilka kvinna har rätt att söka anställning.

a) Kongl. Telegrafverket.

b) Kongl. Postverket.

Stipendiefonderna.

Dräktreformföreningen.

Sjukkassan.

I frågor rörande sociala ämnen, sedlighet, uppstran m. m.

Från Fredrika Bremer-Förbundet.

- Hvarjehanda i kvinnofrågan.
 Från komitén för utredning af de till Danmark utvandrande svenska allmogeflickornas ställning och arbetsförhållanden.
 Från bokgranskningskomitén.
 Fredrika-Bremer-Förbundets samkväm.
 Fredrika-Bremer-Förbundets årsmöten.
 Fredrika-Bremer-Förbundets årsberättelse för 1890.
Cecilia Holmberg. Från ett skänkt fiskläge.
Anna Wahlenberg. Till första April.
Prima Vista. Också ett skäl.
 A. K—dt. Bara en klädning.
Yrsa. Sommarhvila i Vesterbotten.
 Den sista af familjen Marchbanks. Öfversättning af G. B—l.
 Småprat om förströelser och nöjen.
Hugo Tigerskiöld. Vägled. *E. N. Söderberg*. Lycklig du!
Domenico Macry-Correale. Vid min moders graf.
François Coppée. Pater Noster. Dram på vers i en akt. Öfvers. af Ernst Lundqvist.
Elin Rathsman. Afund.
 A. K—dt. Louisa May Alcott. (Utdrag ur the Academy.)
P. Fallot. Madame Caroline De Barrau De Muratel.
 —en—en: Anne Charlotte Leffler. Ur lifvet. Tredje samlingen. Sonja Kovalewsky. Ur ryska lifvet.
Esselde: Spridda blad af Rosalie Olivecrona.
 A. K—dt. Vår tid och ungdomen af Ludvig Lindroth.
Fredrik Wetterlund. Digte af Herman Bang.
 X. Sjukvård och hälsovård. En handbok utarbetad af flere läkare.
 L. N. Stockholmstyper förr och nu af Claes Lundin.
Mathilda Roos. Mænd af Ære, skuespil i tre akter af Laura Kieler.
Hellen Lindgren. Vår senaste författarinne-literatur, en studie. A. Ch. Lefflers Ur lifvet, Kvinlighet och Erotik. Victoria Benedictssons Själfbiografi. Ernst Ahlgrens och Axel Lundegårds Den Bergtagna.
Lilly Engström. Något om våra nyare barnböcker.
 M. S. Brev til Dagny fra Kristiania.
Kirstine Frederiksen. Marie Zakrzewski.
 Indelning till en diskussion i Nya Idun öfver ämnet: »Hvad är tidens största lyte och tidens största förtjänst med afseende på kvinnans ställning?»
 Ett bref från 1810 om Carl Johan som kronprins.
 C. L. Om kvinnans underordnade ställning.
Edmund Gammal. Tjuguårsfesten i Stockholms första hushållsskola.
 Kvinnorna och trädgårdsskötseln.
Uffe. Han och hon. Några jämförelsepunkter mellan mannens och kvinnans sjäslif.
 E. F. En hyllning.

Kassaförvaltarens rapport.

Till styrelsen för Fredrika-Bremer-Förbundet.

Ur räkenskaperna anføres följande:

Konti.	Debet.	Kredit.
Intecknings-Garanti-Aktiebolaget	10,423: 35	7,947: 66
Byrån	4,145: 11	2,190: 48
Inventariers konto	973: 29	— — —
Trycksakers konto	204: 92	13: 67
Tidskriften Dagny	2,218: 61	2,049: 22
Ständiga ledamotafgifters konto	— — —	6,300: —
Inträdesafgifters konto	— — —	3,331: 25
Årsafgifters konto	— — —	3,219: —
Gåfvor och understöds konto	612: 50	462: 50
Räntors konto	180: —	437: 60
Allmänna omkostnaders konto	803: 75	— — —
Mötens konto	897: 10	804: —
Bokhandlare och distributörens konto	7: 50	7: 50
Förbundets filial i Malmö	300: —	121: 37
S. Whitlocks stipendiefond	— — —	3,180: —
S. Whitlock	3,300: —	120: —
M. W. Wallberg & Co	1,300: 70	1,300: 70
Obetalda arvodens konto	33: —	33: —
Arbetets för utredning af de till Danmark ut- vandrande allmogeflickornas ställning och arbetsförhållanden konto	456: 26	300: —
Diverse debitorers konto	5,913: —	— — —
Kassa konto	21: 23	— — —
Vinst och förlust konto	3,641: 60	3,613: 97
Balans konto	12,646: 25	12,646: 25
	kronor 48,078: 17	48,078: 17

Vid årets slut hade Fredrika-Bremer-Förbundet följande

Tillgångar:

Intecknings Garanti-Aktiebolaget	2,475: 69
Inventarier	913: 07
Diverse debitorer	5,900: —
Fordran hos fru S. Whitlock	3,180: —
Kassa	21: 23
Förskott till arbetet för utredning af de till Danmark ut- vandrande allmogeflickornas ställning o. arbetsförhållanden	156: 26
	kronor 12,646: 25

*Skulder**Egna fonder:*

Ständiga ledamotsavgifters fond	6,300: —
Inträdesavgifters fond	3,166: 25
Fru S. Whitlocks stipendiefond	3,180: —

Yttre skulder:

---

 kronor 12,646: 25

Vinst och förlust konto visar:

Vinst:

Inträdesavgifter	165: —
Årsavgifter	3,219: —
Räntor	257: 60
	<hr/>
	kronor 3,641: 60

Förlust:

Öfverbalanserad förlust från 1889	27: 63
Byrån	1,954: 63
Trycksaker	191: 25
Tidskriften Dagny	169: 39
Gåfvor och understöd från förbundet	150: —
Allmänna omkostnader	803: 75
Möten	93: 10
Filialen i Malmö	178: 63
Afräkning å upplupen obligationsränta	13: —
Afskrifning å inventarier	60: 22
	<hr/>
	kronor 3,641: 60

Bokslutet visar ett öfverskott af kronor 60: 22, som användts till afskrifning å inventarier. I öfverensstämmelse med vederbörligen fattade beslut och på sätt i styrelsens berättelse utförligare framhålles, har en icke ringa del af förbundets medel användts till förlagslån åt kvinnor. Härmed har afsetts och vunnits det dubbla ändamålet att verksamt gagna ett antal kvinnor, som för sin fortkomst i lifvet under någon tid behöfva anlita förlagslån, dels ock å andra sidan att vinna något ökad afkastning å utlånade medel.

Månadsbladet Dagny har detta år medfört en förlust af kronor 169: 39.

För inlutna gåfvor och deras användning redogöres i styrelsens berättelse.

Byrån visar i samband med den utvidgade verksamheten en icke ringa ökning i utgifter, men å andra sidan en proportionsvis ännu större ökning i inkomster, hvadan förbundets bidrag till byråns vidmakthållande icke ökats utan i stället något nedgått. Likaledes har det lyckats att å väga bringa någon minskning å allmänna omkostnaders belopp.

För hemstudiernas, sjukkassans och stipendiefondernas affärer lemnas särskilda redogörelser.

Liksom föregående år hafva frökvarne Adelborg och Ulrich, jämte sin öfriga verksamhet å byrån, med nit och skicklighet skött arbetet vid kassan och bokföringen.

Stockholm i februari 1891.

Carl Nyström.

Bestyrkande rättigheten af ofvanstående redogörelse, hemställa vi om ansvarsfrihet för 1890 års förvaltning.

Stockholm i maj 1891.

Elise Odelberg, Alida Rossander, Axel Lundvall.
född Åkerman.

Uppgift på hemstudiernas räkenskaper för år 1890.

	Inkomster.	Utgifter.
Balans från 1889.....	32: 73	— —
Elevavgifter	138: —	— —
Porto	18: 70	18: 85
Stockholms läns sparbank.....	20: —	— —
Fredrika Bremer-Förbundets byrå.....	— —	15: —
Lärarearvoden	— —	126: —
Annonser och trycksaker.....	— —	31: 88
Balans till 1891	— —	17: 70
	<u>Summa kronor</u> 209: 43	209: 43

OBS!

**Stort lager af
Barnkläder för alla åldrar,**
till och med 16 år

*Goda tyger! Nya, smalkfulla modeller!
Billiga priser!* Allm. Telefon 68 40.

2 Stora Vattugatan 2,
hörnhuset vid Brunkebergstorg.

10 Bazaren å Norrbro 10.

H. NYSTRÖM.

Damhårarbeten,

vackra och välgjorda, af renaste hår, till de billigaste priser i riket, såsom *Damperuker* från 15 kr., *Lösbenor* fr. 5 kr., *Hårflätor* fr. 3 kr., *Hårknutar* fr. 2 kr. m. m. hos

Herr och Fru E. Malmberg, Damfrisörer, Etabl. 1871,
Engelbrektskatan 5, vid Humlegården; Hamngatan 18A, vid Kungsträdg.,
STOCKHOLM.

Telefon: Bell 10 56. Allm. 150 94.

AMANDA NYSANDER,

Blomsteratelier

för fina, konstgjorda blommor.

Nybrogatan 16.

Carolina Söderlund,

GULDSMED.

36 Regeringsgatan 36, Stockholm.

*Ett kurant varulager af guld och silfver. Reparationer
verkställas billigt.*

Bouppteckningar

samt uppgifter till bouppteckningar uppsättas för billigt pris af ett fruntimmer, som däri eger mångårig vana. Närmare underrättelse erhålles å **Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 5 Malmtorgsgatan.**

Fredrika-Bremer-Förbundets

Dräkthereformförening

har anordnat utställning och försäljning af mönster och modeller till hygieniska under- och öfverdräkter för kvinnor och barn i fröken *Ohlsons modeaffär*, 14 Blasieholmstorg.

Äfven mottagas beställningar å samtliga artiklar, hvarvid särskildt påpekas **utstyrslar för späda barn.**

Vidare upplysningar meddelas å *Fredrika-Bremer-Förbundets byrå*, där äfven anteckning af nya ledamöter kan äga rum. Årsafgift 1 krona.

Korrespondens till Dräkthereformföreningen adresseras till samma ställe.

Pristäflan,

Fredrika-Bremer-Förbundet

får härmed inbjuda hugade författare till en pristäflan.

Förbundet utfäster tvenne pris, det ena å 200 kr., det andra å 100 kr., för de bästa nöjesböcker, skrifna för barn eller ungdom.

Böckerna böra vara afsedda för något visst åldersstadium mellan 8 och 15 år. Innehållet kan utgöra en enda sammanhängande berättelse eller skildring eller ock bestå af 2 å 3 eller möjligen flere sådana. Arbetet bör i tryck icke understiga*) 100 sidor vanlig oktav. Förbundet förbehålles optionsrätt till förlagsrätten.

Täflingskrifterna böra vara inlämnade till **Fredrika-Bremer-Förbundets bokkomité, Stockholm, 5 Malmtorgsgatan, före den 1 Juli 1891** och vara åtföljda af förseglad sedel, innehållande författarens namn och adress.

*) I den inbjudning till pristäflan, som meddelades i Dagnys 3:dje häfte hade ett vilseledande tryckfel insmugit sig. Där står å 9:de raden nedifrån: »i tryck icke *öfverstiga* 100 sidor.» Detta rättas härmed till: »icke *understiga* 100 sidor». Felet har rättats i en del af upplagan.